

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL 4, No. 6.
15 IULIE 1921
Numărul 2 lei 50 b.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA:
CLUJ, CALIA REGELE 38.

Cuprinsul

Noapte Pustie	Demostene Botez	Legea Marei mâini (Ade)	Isaia Tolan
Congresu scriitorilor și artiștilor	Cezar Petrescu	Ciuta	Victor Ion Popa
Cântec de pescar	Nichifor Crainic	Fântâna părăsită	Vladimir Streinu
Cealaltă — Primăvară- Muguraș	***	Mihail Sadoveanu (Mișcarea literară)	C. Robu
Miniaturi	Al. Al. Busuioceanu	Legenda scrisului (Cronica idellor)	Eugen Titeanu
Toamnă	Dinu Geoglovan	Artă și stiluri	Dr. phil.
Secretul	D. I. Cucu	Scrisoare din Bucovina	George Voevidca
Peisaj	Al. Iacobescu		

Cărți și reviste — Cronica măruntă — Desene de Popa și Marin Georgescu.

GÂNDIREA

LITERARĂ, ARTISTICĂ, SOCIALĂ

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni

Redacția și administrația. Calea Regele Ferdinand No. 38, Cluj

ABONAMENTE: Pe hârtie velină 200 lei anual; ediția obicinuită 1 an lei 60; 6 luni lei 35; 3 luni lei 20. — Lei 2'50 exemplarul. Pentru instituții un an 120 lei.

INSERTII ȘI RECLAME se primesc la administrația revistei, achizitori imputerniciți și toate agențiile de publicitate. * * * * *

REDAȚIONALE. Gândirea va face minuțioase recenzii tuturor lucrărilor trimise pe adresa noastră. Domnii autorii și casele de editură sunt rugate a trimite câte 2 exemplare. — Manuscrisele trimise nu se inapoiază. Primim bucuroși cronici asupra mișcării culturale, literare și sociale din toate ținuturile românești. * * * * *

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38

(In casele proprii) * * * (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

(Banca imputernicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă.

Primește depuneri spre fructificare } **cu 5% netto**
Primește depuneri în cont curent }

Cumpără și vinde monezi străine.

Finanțează întreprinderi agricole și industriale.

Emite scrisori fonciare.

Acoardă împrumuturi ipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.

Acoardă împrumuturi cambiale.

Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).

Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).

Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.

Secție specială pentru organizarea cooperativelor.

Secție specială pentru mașini agricole.

Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

REDACȚIA
ȘI ADMINI-
STRAȚIA :

CALEA
REGELE
FERDINAND

No 38.
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I
No. 6

15 IULIE
1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

APARE LA 1 ȘI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU ȘI D. I. CUCU

CONGRESUL SCRIITORILOR ȘI ARTIȘTILOR

Vom avea la toamnă, în decorul cu frunzele atunci arse de brumă din parcul Carol, — un congres al scriitorilor și artiștilor.

E un anotimp favorabil desamăgilor, cari în asfințituri roșii se răsfiră odată cu funigeei peste viile părăginite. Indeletniciri casnice și mult îndepărtate de inspirațiile creatoare și firește divine, îndeamnă muritorii de rând să-și vadă într' acest timp de nevoile terestre. În teascuri vor dospa boabele strivite; mustul chefurilor viitoare va fierbe mocnit, între dealuri va răsuna buțile ciocănite sonor, iar pe drumurile strâmbe vor scârțâi carele împovărate de fân. Gospodarii fără rătăcite concubinajii cu una din cele nouă muze, odată belșugul trudei de-un an strâns în hambare și pivnițe, se pregătesc cumiți și cu sufletele împăcate, pentru o lungă și odihnitoare hibernare.

Peisagiul rustic, ia înfățișarea unei gravuri flamande, îmbelșugate și sătule, amintind pozele celor patru anotimpuri din cea dintâi carte de lectură. Scrâșnesc zăvorite porțile magazilor, cu pântecul plin de grăunțe și făină. Se fac noi prețuri de export și la bursa de grâne, negustorii cântăresc în palmă boabele grele. „Țară eminentă agricolă”, trăim atunci un sezon mănos, când banul curge ușor, bancnotele foșnesc la ghișeurile băncilor, și cel mai oropsit plugar își împătorește în chimir o hârtie albastră pentru zile negre.

Scriitorii și artiștii vor discuta atunci la congres.

Nu facem prognosticuri întune-coase. Înregistrăm reflecții firești. Adună fiecare rodul țarinei sale.

NOAPTE PUSTIE

*Parc'am rămas eu singur pe pământ,
In cer, ca 'ntr'o clopotniță uitată
E'un clopot greu care-a uitat să bată
Cu funia purtată 'n nori, de vânt.*

*Cum înainte nu mai este vreme,
In urma mea, din nu știu care veac,
Prin noaptea cu aripi de liliac
Incepe nu știu cine să mă cheme.*

*Și pașii mei răsună după mine
Ca niște bulgări care nu m'ajung.
Răsună tot în jur așa prelung,
Tot golul 'n care nimeni nu mai vine.*

*Incepe a umbla singurătatea
In jurul meu ca o mulțime mare.
Prin beznă cad furnici ce vor să care
In moșuroae mari, pustietatea.*

*Se nărue 'ntunericul din nou,
Și 'n noaptea 'n care's singura ființă,
Pământu 'npovărat de suferință
Culcându-se 'ngenunche ca un bou.*

DEMOSTENE BOTEZ

Literații și artiștii celei mai noi Români, nu pot veni cu altă recoltă abundentă, de cât scații și neghina de mult rezervate lor, cu plângeri și necazuri de mult acumulate. Nu știm cum, la mult amânatul congres, un mecenat generos le ar putea plăti această ingrătă marfă, cu altă monedă de cât consolarea.

Dar până atunci, înainte de a fi pâlît frunza crestată a viilor, ca vitregii zilari ce nu așteaptă de la dărnicia anotimpurilor nici mecenajilor deslegarea sărăciei de veci; — ne putem face un bilanț anticipat. Nici acum, nici mai târziu, timpul nu va adăoga, nici nu va

scădea sărăciei nimic. Ziua ce vine e însemnată întotdeauna pe răboj cu o dungă cenușie.

Avem dar; un minister al Artelor; două Opere Naționale; dacă nu socotim greșit, două școli de Bele-Arte care dau îndestul profesori de caligrafie; o Societate a Scriitorilor din care fac parte îndestul nescritori; asociații de pictorii și sculptori ce se concurează nu prin talent; patru Teatre Naționale care dau strălucite deficite și altele nesubvenționate cari fac averi; numeroase case de editură ce n'au scos la lumină într'un volum cu gust tipărit, poezii e lui Eminescu, dar au îngrijit pios de editarea

operilor complete ale dlui Radu Cosmin. Cinemetografe avem la fiecare colț de stradă; biblioteci publice mai puține; reviste de literatură umilitor de sărace; publicații de artă de loc; în schimb analfabeți, câteva milioane.

Cu aceste elemente un muritor inclinat sistematizărilor, cu greu ar putea alcătui în tablou sinoptic, al înfloririi în care se află literatura, cultura și arta românească.

Dar vom avea un congres al scriitorilor și artiștilor.

Un călător ce vânașe mulți ani în continentele din celalt emisfer, ne asemuia mai eri cu acei șefi indieni, cari poartă în vestminte și în nestimatele prodoabelor avuții fabuloase, dar pășesc cu tălpile desculțe în praf.

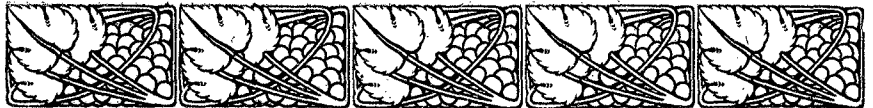
Era fără îndoială un călător nouă ostil, un oaspe nepoftit. Căci indefinitiv, ce importă încălzările, când picioarele pot fi ascunse cu oarecare pricerere dacă jignesc brutal o armonie?

Vom avea deci un congres al scriitorilor și artiștilor.

Și nu vom pomeni în așteptare nimic de cei 80 la sută neștiutori de carte, căror lumina tiparului le rămâne ermetic zăvorâtă; despre școlile de sat cu acoperișul topit de ploaie, despre învățătorii cu lefuri de picheri; despre școlarul cu scripore de geniu, care se întoarce la plug fiindcă taxele sunt prea mari și fiindcă editorii cărților didactice încheie bilanțul cu beneficii de cămătări. Nu vom pomeni nimic despre studentul alungat din mansardă în mansardă, care cu ochii sticloși, absent dela procesiunea vertiginoasă a automobilelor cu femei de iubire, râvnește în van, la vitrina librăriei, o carte divină pe care valuta i-o face definitiv interzisă.

El s'a înclăștat de mult în resemnare, va tremura și în iarna aceasta cu mâna înghețată scoasă din plapomă, citind o carte de împrumut; cum a tremurat și'n anul trecut, cum va tremura și la anul. Și nu vom pomeni iarăși nimic, nici despre sărăcia laboratorilor; despre politica profesorilor; despre studenții excluși din facultate fiindcă au politicește idei protivnice șefilor de cutare partid; despre conspirația aceasta surdă care înăbușe svăcnirile unei generații ce se ridică, pentru a o nivela la mediocritatea cele ridicate.

Acestea le vom despărți hotărît de preoepările noastre. Picioarele desculțe trebuie discret ascunse.

CÂNTEC DE PESCAR.

*Imi pari un păștrăv auriu
Prin apa vremii fulgerând
Și săgetând
Talazul străveziu.*

*Adese te oprești în vad
Și bratele spre tine 'ntind,
Dar ele șovăie și cad:
Ești prea frumos ca să te prind.*

*Eu sînt pescarul răbduriu
Și țintuit pe mal
De tine — fulger auriu
Adus și dus de val.*

NICHIFOR CRAINIC.

Ne întoarcem ochii spre priveliști roze și desmierdătoare retinei.

Vom avea un congres al scriitorilor și artiștilor.

Divin departament al artelor: — poezie diafană, vers de cristal dăruit posterității, acord suspinat de violină, dumnezeiești culori rafaelești și nemuritoare marmură de Paros!

Pentru acestea toate, vom avea un congres al scriitorilor și artiștilor. Hărnicia Ministrului poet ne pregătește un cuibar capitonat.

Ne va ocroti o lege care să garanteze proprietatea literară și artistică, curmând specula ce-a înbogățit editorii și a lăsat văduvele scriitorilor pe drumuri. Vom avea turneuri de coruri. Monumente întru amintirea celor ce au animat huma cu inspirații cerești. Vom avea chiar în inima Capitalei, un monument al poetului maghiar Ady. Nu vom avea însă unul al lui Hasdeu, fiindcă geniul său irascibil și superb incomodează oficialitatea mediocră și dincolo de mormântul cu pietrele roase de ploaie și viscol.

Căci generoasa bunăvoință a unui Ministru, nu va putea rupe brusc o tradiție scumpă țării, și nu va înfăptui minunea de a transforma printr'un magic discurs, sau prin magice proiecte de legi, bivoul în priveghitoare.

Cât timp un Minister are o anticameră, acolo vor strabate numai cei ce știu aștepta, vorbi șoptit,

strecura un pol portarului și frânge spinarea cartilaginoasă. Ministerul artelor are o strașnică anticameră, unde pe vreme de ploaie te poți adăposti o jumătate de zi, fără riscul de a străbate mai departe. În schimb vom avea proiecte optimiste pentru ocrotirea artei și artiștilor.

Și vom avea mai ales un congres al scriitorilor și artiștilor.

Iar pentru a nu rupe firul unei dulci tradiții, după închiderea congresului vom avea mai departe Operă fără cântăreți și cântăreți cari să nu încapă la Operă, școale de Bele-arte care să fabrice țării încă și alți profesori de caligrafie; comitete de lectură la teatru care să se autopremieze; pictori cari să nu găsească săli de expoziție; editori cari să prostitueze gustul publicului; Eminescu tipărit în ediția Micului dor și înfășurat probleme de estetică, artă și literatură rezolvate pe cale birocratică, după cea mai cazonă erarhie.

Când un Minister acordă pentru operă 8 milioane, și pentru o revistă 5 mii de lei, nu credem că a venit încă ceasul a ne îngriji mai mult de picioarele desculțe, decât de tichia de mărgăritar.

La toamnă, când vântul vânăț va tremura funigei deasupra miriștilor aspre; când frunzele de aur desprinse vor descinde oscilând vom avea așa dar un congres al scriitorilor și artiștilor. E anotimpul propice veștedelor desamăgiri.

Cezar Petrescu.

RĂZBOIUL

CEALALTĂ.

O inoptare obosită pe tranșee.
 Mirosul greu târând a morții greață
 Un nor întinde valul lui de ceață
 Și ceața 'ncet ia formă de femeie.
 Credeam că te apropii mult iubită
 In arătare albă 'ndurerată,
 Și îți simțiam privirea rătăcită
 Pe toată valea asta blestemată!
 Fierbinte dor ce muști ca rana rece 'n piept.
 In norul ce'negrit acum pe cer, apasă,
 Crai nou lucește ca un fier de coasă
 Purtat de Moartea ce pe câmpuri trece drept.

PRIMĂVARĂ - MUGURĂȘ.

Deasupra morților ce 's morți pe totdeauna
 In noaptea caldă mugurii au înviat,
 De eri, în ploaie, mulți s'au desfășat
 Și'acum minunea blândă priveghează luna.

Ca un copil în scuteci-mugurașul.
 Noroiul agonit zăpada și-aduce timp frumos.
 Eu stau în șanțul păcătos, și bucuros
 Ascult „desghieful“ care mi-a' necat sălașul.

E primăvară — libertatea firii
 Și mâine pomii vor fi albi — ca pacea.
 Dar tunul își târăște carapacea —
 Nu'î încă învierea omenirii.

* * *

MINIATURI.

Amicul meu Domițian.

Când mă uit la un om și-mi e simpatie, îmi place să găsesc în minte cu ce seamănă. — Sunt unii, care seamănă cu oamenii; sunt alții care imitează cu talent ceva din liniile vieunui animal; sunt însfârșit oameni-gândaci, oameni-totfelul de insecte, oameni ce seamănă cu lucrurile sau chiar cu anumite semne caligrafice. E chestie de estetică și poate de bună dispoziție în momentul concepției. (Cred chiar că ar fi nevoie ca un doctor în filosofie să studieze problema aceasta, care nu e lipsită de interes).

Amicul meu Domițian nu seamănă însă cu nimic.

*

Domițian e teolog. Coboritor dintr'o veche familie de paraclisieri, el era, că să zic așa, predestinat să fie teolog.

E mic și tăfalog, și are aerul unei făpturi a lui Dumnezeu nu tocmai izbutită. Are capul mic și tărtăneț, un cap ciudat, croit cam în glumă, dar care nu seamănă totuși cu nimic. La mers e iute și mărunt, și nu știu de ce pare în totdeauna grăbit, grăbit parcă să nu scape o ocazie. În sfârșit Domițian e vorbăreț. Vorbește tare și pe nerăsuflăte — când ești lângă el te astupă — și cum vorbește și da

din mâni și din cap și nu spune nimic, îți vine în totdeauna să te miri că așa un lucru mic poate să facă atâta gălăgie.

M-am căsnit multă vreme să găsesc cu ce seamănă Domițian. Și mă căsnesc și acum, Domițian e însă peste puterile mele. Nu îi găsesc asemănare.

Si totuși, când mă gândesc bine, îmi pare că îl văd și pe el într'un fel. Dar într'un singur fel:

Micul Domițian.

Il văd la el în sat, în vremea când încă nu-i era teolog. Era pe atunci desigur și mai mic — o coadă de lingură. Dar tot așa isteț. Si-l văd într'o zi de sărbătoare ducându-se cu tata moșu la biserică din deal, unde e praznic. Tata moșu ține la subțioară un sac gol pe care îl va aduce plin de la praznic. Iar Domițian, gătit cu cisme noi de la oraș, cu căciula moțată scăpându-i pe urechi, suflă pe nas, asudă, scuipe'n țărână ca să și facă vânt, și se căsnește să se țină de tata-moșu.

E greu drumul la deal pentru omul mic. Tata moșu face un pas, Domițian trei, și cismele hleap-hleap după el.

La jumătatea drumului Domițian nu mai poate. Tata-moșu fluieră a pagubă și-i zice:

— Nu ești bun de nimic Domițian.

Iar Domițian tace și se gândește că numai cismele sunt de vină.

Si când dă să le scoată, tata moșu, care nu are vreme de pierdut, îi zice:

— Hai la spinare.

Si cu căciula și cu cisme cu tot, Domițian dispăre într'o clipă în spațiu sacului lui tata moșu ca 'n sacul din poveste.

Acuma merge la spinare. Și cum stă în sac, și se grăbește, lui Domițian i se pare că merge prea încet.

S'au apropiat de biserică și miroase a praznic. Tata moșu saltă puțin sacul și întreabă de afară:

— Obosit-ai Domițian? Mai poți merge?

Iar Domițian, dinăuntru, se miră că tata moșu îl întreabă de oboseală, lipește nasul de sac mirosind afară înspre praznic, și răspunde sigur de el:

— Mai pot.

Apoi, cine știe cum?, și trece prin minte o vorbă mai veche a lui tata moșu, și-și zice cu seriozitate:

— Când oi fi mare am să mă fac teolog.

E tot ce pot să îmi închipui despre amicul meu Domițian. Dar povestea cu sacul și cu tata moșu îmi pare un simbol: Domițian mergând la praznic.

*

Si mai cred ceva ceva despre el.

Mal cred că Domițian va ajunge curând și la praznicul vieții.

Porumbicii.

Porumbicii mei sunt niște pasări foarte naive.

Imi erau dragi, și vream să mă împrietenesc cu ei. Și încercam tot felul de insinuări. Când îi credeam în bună dispoziție, m'apropiam de atolul lor, încet, cu pasul liniștit ca cineva ce nu ascunde nici-un gând rău, cu fruntea înseninată și privirile prietenoase, de teamă să nu îi neliniștesc poate cu ochii, le turufam întotdeauna ia limba lor, îi laudam pentru frumusețea sbarului, pentru noblețea haine ilor, pentru cochetăria mersului mărunț și fin cu care îmi punctau curtea, îi asemănam cu crinii, cu o ploaie ireaă de bujori învolți și albi ce'n fiecare dimineață mi s'abătea de-asupra casei,

asemănam cu mâinile albe împreunate pentru rugăciune, cu fluturările de batistă ale prieteniei, cu stolul gândurilor în fliorite ale cutărui poet ce-a scris frumos despre ei, și le vorbem de marele lor prieten, sfântul Francisc din Assisi, de porumbicii din Veneția, de porumbielul mistic și până și de porumbielul de la Ararat. — Iar mâna mea întinsă cu sfială și înfiorată de emoție, cerșindu-le prietenia, împrumută atunci parcă și ea, ca să-i ademenească, conturul lor prelung și alb.

Zadarnic.

Ei mă desprețuiau. Mă priveau numai cu un ochi de sus și până jos, aveau un gest nervos din cap parc' ar fi vrut să dea din urmeri, pe urmă se întorceau impertinent cu coada și se îndepărtau grăbit umflându-se în gușe vanitose.

Intr'o zi însă am descoperit drumul către inima lor mică.

Le-am aruncat desprețuitor un pumn de grăunțe și i-am privit cum ciuguleau cu lăcomie. Iar când isprăviseră, le-am întins palma încărcată cu boabe aurii și i-am așteptat să vie. Ei m'au privit neliniștit și turuțul lor ca de copil parc' ar fi vrut să 'ntrebe. Eu n'am răspuns nimic și-am așteptat. Printre degete câteva grăunțe au alunecat și-au căzut jos lângă mine. Atunci i-am cucerit definitiv. S'au ridicat de jos unul câte unul, au fâlfâit o clipă'n jurul meu, și ca și când eu n'ași fi fost acolo, s'au strâns în jurul mâinei, și-au ciuguit din ea familiar.

Acuma îi țineam în palmă. — Si cum băteau din aripi și se ngrămădeau, erau ca un mănunchi de flori pe care eu le răsfirem, le

TOAMNĂ

Ne vii din nou
cu ceruri albe, crânguri ruginite
și nesfârșite miriști pe cari aleargă
vântul
legănând scafeii pe răzoare...

Cu tine vin florii pribegiei
spre zarea-adâncă și-ademenitoare,
vin seri grăbite, pline de melancolii
și nopți cu stele cazătoare.
Prin aer zboară funigei hoinari
incununând cu alba lor beteală
cumpeni de fnâțani,
și lacrimi mari de aur cad din tei
acoperind cărările și drumul...

Sunt lacrimi peste tot și'nfrigurare
și toate pleacă...
pleacă după soare...

În suflet gânduri triste podidesc
și'nceișor iubirea noastră moare
cu ultimile flori de tufănică.

... Intunecat ca noaptea ce coboară,
se'nchide Pan în scorbura-i de ulm;
și'ntr'un târziu,
în liniștea amurgului pustiu,
pe lespede a unei fântâni uitată plânge-o nimfă
îngânând cu plânsul ei suspinul
picurat al apelor...

DINU GEOGLOVAN

aruncam în aer și mă jucam cu ele cum vream.

De-atunci suntem prieteni.

Porumbicii mei îmi înțeleg acuma toate gesturile. Când vin acasă, fac numai un semn cu mâna și ei mă 'ntâmpină în poartă. Cu grindină de aripi se îndreaptă către mine, și ciocurile întinse cu prietenie ar voi parcă să mă ciugule 'n obraz. Mi se așează cu încredere pe umeri și pe brațe, sau mă 'mpresoară ca niște ghirlande cu fâlfâitul lor catifelat și alb.

Iar eu îi primesc cu aceeași prietenie. Am brațe numai pentru ei și-i chem din toate părțile. Și când îi știu pe toți în jurul meu, ridic atunci un braț în aer cu pumnul 'nchis parc'ași ascunde în el ceva.

Porumbicii au o tresărire nerăbdătoare. Si aripile fâlfăie parcă ar cere.

Când deschid însă palma, nu le mai dau decât amintirea grăunțelor de aur.

AL. BUSUIOCEANU.

SECRETUL

Oglinda i se păru mai defectuoasă ca oricând. Luă o cârpă cum e spuma și o șterse apăsător, parcă să netezească sub presiunea molcomă ieșiturile prea accentuate ale porumbicilor.

Renunță obosită de neputință. Din capul sprijinit cu maxilarele în pumnii strânși de ură, ochii mici și răutăcioși, înghesuți sub dunga superioară a orbitei, străpungeau sticla găurind-o până în adâncuri. Gura mare i se crispase, încrețind suprafața netedă a oglinzii în dreptul buzelor supte.

Ridică brusc capul, ca într'o supremă hotărâre, și-și mai indulci căutătura.

Încercă să-și zâmbească. În cadrul romboidal al feții, liniile descrețite din jurul orbitelor se strânseseră hidros la capetele vârcelor viete ale buzelor.

— Arată strâmb și denaturează culorile!

Se trase puțin din scobitura ca de birou a mesei, privind în jurul ei. Luă roșul de buze, scoase cât mai multă pastă colorată din tubul nichelat și îl ridică în dreptul oglinzii, purtându-și privirea când la obiectul din mâna ei, când la reflexul lui.

— E prea tare culoarea!... și aruncă tubul.

Ridică altă cârpă cu culori moi, ruginite. O consideră îndelung, și nu găsi nicio diferență între culorile ei și cele reflectate.

Aruncând încă o privire în spre capătul mâinei întinse, își zări brațul plinuț și frumos rotunjit. Îl mângâie cu privirea, așa în sus cum era, îl întoarse cât permit încheieturile, și rămase mulțumită.

Se privi din nou în oglindă și îi veni ideea să-și incolăcească brațul peste cap. În chenarul rumen, pielea tăbăcită a chipului i se arătă și mai murdară.

— Sînt urâtă!... Grozav de urâtă așa.

O cută dureroasă i se săpă între sprincenele sărace. Se descreți apoi și buzele-i schițară un surâs bizar, în timp ce ochii îi jucau scânteietori în orbite, ca două fărâmituri de negru diamant.

Trecu în fața șifonierii. Corpul abia acoperit de cămeșuța străvezie, scurtă mult peste genunchi, îi apărură în întregime în oglinda înguiată a mobilei. Sîinii micuți zgâriau dantela fină, încheind lini arcuite. Trecu cu degetele stânsei

pâlnie peste ei și prelinse mânilor încetșor apăsate pe săpătura unduioasă a mijlocului; după un scurt popas, ele urcară curba vârtoasă a șoldurilor, lăsându-se înjos pe coapse.

Această mângâiere îi făcu bine. În mișcarea lor, umerii scăpaseră bretelele și carnea bustului se reflecta roză și catifelată.

— Parcă arată mai bine de cât cealaltă.

Chiar și chipul nu i se mai păru atât de slut. Gâtul arcuit de mișcarea admirativă a capului, îndulcirea liniile ascuțite ale feței; carnația viu colorată radia atâta sănătate în cât micul petec de piele decolorată din obraji trecea neobservat.

— Ce folos, astea nu se văd! ... Ce folos!? și ochii îi luciră mai puternic în îngusta lor așezare.

Privirile-i căzură pe picioarele desgolite în pantoful care nu acoperea decât degetele. Glesna subțire și sveltă arunca în sus pulpe măiestrit modelate. Se echilibră într'un picior și o prinse, îndoindu-se de mijloc. Apoi purtându-și mâna în lungul pulpei până sub incheietura genunchiului, o făcu să joace în tiparul elastic al pielei, ca pe o bine încheagată gelatină. Si-i veni un gust nebun să o sărute. Făcu mișcarea, dar neputându-și îndeplini dorința se mulțumi să-i trimită o beza cu vârful degetelor, dând drumul piciorului să cadă liberat.

— Asta da, asta da, își zise cu satisfacție, privind încă odată reflexul prețioaselor membre, din față, din profil, din spate, în 3/4, în unghi obtuz cu oglinda, mișcând laba piciorului și cambrat îndărăt.

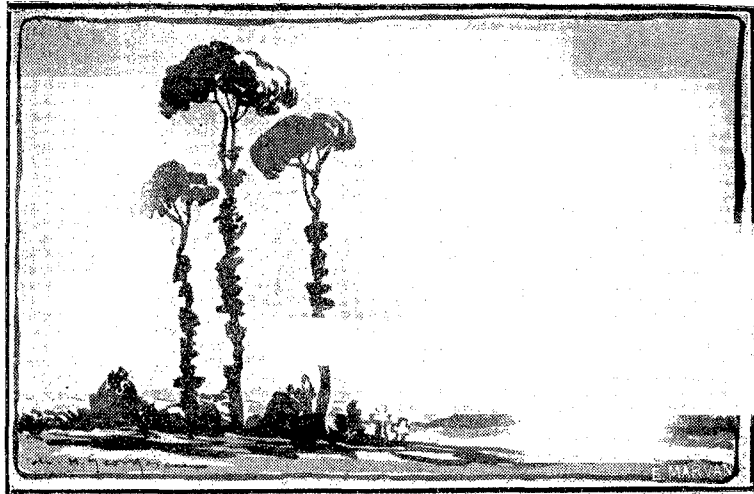
— Asta da, place!... Dar și... O bătaie ușoară rosenă în ușa. Servitoarea intra anunțând că „domnul întreabă de poate intra la doamna“.

Sângele îi năvăli în obrși, și ridică instictiv cămașa făcută mototol la picioare. Ezita. Presându-și convulsiv coșul pieptului sub sinul stâng, rămase așa într'o supremă încordare, privind fix oglinda. Apoi capul îi căzu moale și abea murmură:

— Nu!...

Servitoarea se întoarse spunând că „domnul insistă să fie primit“.

— Spune domnului că sînt desbrăcată și pe cale a-mi face toaleta. Peste o oră, prin urmare, îl voi putea primi. Acum adă-mi apă caldă.

PEISAJ

Peste frunze umede, murdare,
Treci visând cu ochi pierduți în gol,
Când s'alungă pasărilor'n stol
Și se pierd în zare.

Te-ai oprit și tremuri și ți-e teamă
Când privești copacii goi,
Și'n căderea galbenelor foi
Vezi murind pădurea de aramă.

Funigel își tremură pe mână
Și se pierd în legănări domoale,
Când adincul firli se îngână
Cu tăcerea cuiburilor goale.

Din fântână apa cade'n plâns
Scuturând întârziate flori...
Țipă'n zare glasuri de cocori...
Sufletul aripile și-a strâns.

AL. IACOBESCU

După puțin timp, servitoarea apără cu o mare cană din care ieșiau aburii în abundență, și un bilet de la „domnul care a trebuit să iasă în oraș“.

Aruncase biletul în neorânduiala de pe mesuță și prinse a-și aduna părul tăiat scurt într'o legătură de cap, când dădu iarăși cu o hii de chipu-i reflectat în oglindă. Nu se mai intristă, dinpotrivă: făcu o grimasă ștregărească și se depărtă.

Cu fața în bătaia aburilor sub coviltirul unui tartan gros de lână începu să se plictisească. Operația aceasta o chinuia ca o tortură; o susporta totuși cu bărbăție. Ca să se distreze caută să-și statornicească un gând, dar nu pu'u. Se gândi cu ce rochie să se îmbrace și trecu în revistă întreaga-i garderobă fără să se hotărască pentru vre-una.

— S'a supărat că nu l'am primit, își zise aducându-și deodată aminte de bilețelul bărbatului său... Prostul! De-ar ști el!...

Răse închipuindu-și poza de licean-amorez înbufnat a bărbatului.

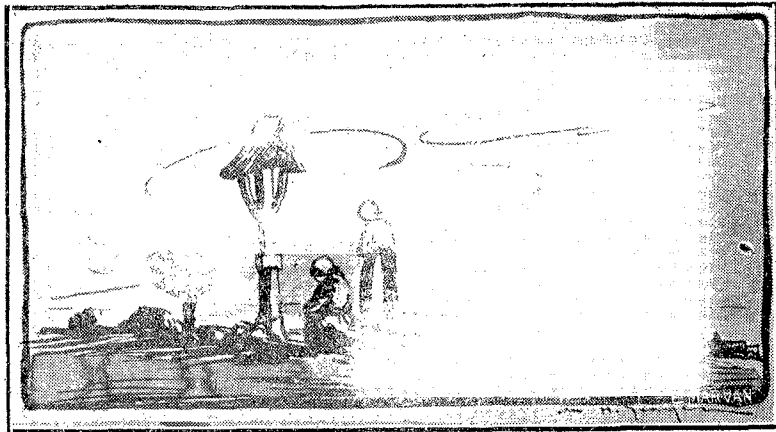
— Îi trece, — cum le-a trecut și celorlalți... Dar dacă nu?

Inima i se contractă puternic și un fulger de indoială îi săgetă gândul. Se apropie cât mai mult de sucrafața netedă a apei și nu-și depărtă fața decât când tăria aburilor începu să-i întoape epiderma.

— Imi reproșează flirturile.. Cu atât mai bine!... De ce le pune însă în legătură cu restricțiunile vieții noastre conjugale?... Dacă ar ști!... Dar nu, nu! Mai bine așa.

Dinaintea oglinzii uită totul. Se săvârșia misterul. Mânele-i ațergau cu îndemănare pe mesuța încărcată cu tot felul de sticlute și borcănase, cutiute divers colorate și instrumente de toate felurile ca de chirurgie. Gândurile se învârtiră cu interes orice... așezându-se să aștepte atent desvăluirea rezultatelor a operațiilor.

Un creion negru, înmuiat din când în când într'o cutiță cu vaselină străvezie, făcu să dispară sărăcia sprincenilor; un altul de aceeași culoare, dar mai subțire, aduse ochii mai în față, mărindu-le conturul. Printr'o mână dibace a mai multor pământuri de mărime și forme diferite, lumina lucioasă a

pomeților fu deplasată de sub orbite către mijlocul obrazilor.

Tubul cu păstă singerie mușcă buzele, colorându-le, și le reduse proporțiile la două pete mici, senzual arcuite.

Terminase. Ușor sprijinită în vârful degetelor mâinei se aplecă din ce în ce mai mult de sticla plumburie, apoi tot așa de încet se depărtă. Cu o oglindă mică se privi din diferite aspecte, retușându-și opera. Când soțoti că lucrarea e desăvârșită, se mai uită odată la chipul atât de plăcut reflectat, mulțumită ca un coțcar minunat el însuși de măiestria subterfugiilor întrebuințate pentru a înșela.

Nu după mult timp restul toaletei fu isprăvit. Servitoarea intră pentru a anunța o vizită.

— Poștește-l aici, răspuse ea după puțină gândire.

Cum ieși servitoarea își deranjă îmbrăcămintea numai atât cât să dea impresia că nu și-a terminat pe deplin toaleta, și își căută o ocupațiune de circumstanță.

— A Dta!

— Treceam din întâmplare pe aci, și nu mă putui priva de plăcerea de a te vedea astăzi înaintea altora.

— Ești foarte gentil. Te rog iartă-mă că te primesc aici. N'am vrut să te fac să aștepti.

— Adânc recunoscător. Mi se face o cinste să te văd și nu știu cum s'o iau.

— Nu te căzi să o iai altfel de cum e.

El rămase privind-o încurcat, neștiind ce să creadă; ea încântată de aceasta. Tăceau amândoi.

— Spune-mi noutăți. De ce taci?

— În fața dtale nu mai știu nimic. Toate gândurile mă părăsesc. . . . Ba! Un singur gând nu mă lasă.

— Care?

— Ești frumoasă.
— Nu-i o noutate. Mi-ai spus-o și eri. . . . Și răsse prelung.

— O, nu-i acesta.

— Nu?

— Ba, da! Dar aceasta e numai o constatare, nu un gând. . . . Și astăzi ești mai frumoasă ca niciodată.

Ea-și aminti de înțepăturile aburilor și surâse ușor.

— Nu mă crezi?

— Spune-mi unicul dtale gând. El ezită.

— Haide!

— Te iubesc.

— Ha, ha, ha! Ești foarte nostim. . . . Ha, ha! Foarte nostim, . . . și sculându-se îi întinse de departe vârful degetelor.

El ieși însoțit de gălgâirile cristaline ale râsului ei. Când ușa se închise în urma lui, ea își șterse două mari boabe incolore de pe față, provocate poate, de râs.

D. I. Cucu.

LEGEA MAREI MÂINI

— ADY —

Vedeți voi fraților, triștilor,
Voișilor, luptătorilor, învinșilor,
O mână săgalnică scris-a pe ceruri:
— Pe-aci e calea noroadelor, înșilor.

Mână netoată și buchii pocite,
Chiar zece ochi oboșiți-î-ar scrisul,
Și-abia slovenit-am scrisoarea,
C'au și trecut veacuri ca visul.

Iar noi dănțuim sub Mână cea mare
Și câte frumuseși străvechi nu ne pier
Ca și bunătatea; incrunțate în sânge
și dârze
Pentru că buchii ni s'arată pe cer.

Dar Mână, marea glumeață, așteaptă:
Mai e vre-un Petru să creadă'n pustie?
Și când aproape să-i citim slova,
O șterge și altele scrie.

ISAIA TOLAN.

Ciuta.*)

— Piesă în trei acte. —

Fragment.

ACTUL I.

Sfârșitul Scenei a 5-a.

Voinea: La revedere, doctore . . .

Dr. Micu: La revedere . . .

Voinea: Bună ziua d-le Octav . . . Și crede-mă că viața învață mai mult decât cărțile.

Octav (dându-i mâna) Depinde dacă omul a învățat să citească sau nu . . .

Dr. Micu: Ha . . . ha . . . Asta-i bună . . . (Voinea iese).

Scena 6.

Dr. Micu, Octav.

Dr. Micu: Și zi . . . „Dacă a învățat să citească ori nu“ . . . Ha-ha! — Nu-l cruți de loc . . . Bine . . . tare bine . . . Nu-l ierți . . . Urât l'ai sfichiuit!

Octav: Un netrebnic!

Dr. Micu: Asta așa e . . . Drept!

Octav: Mă mir că are curaj să-și arate nasul în lume, când îl știe toată lumea cine e . . .

Dr. Micu: Iaca are . . . și vine . . .

Octav: Bine ați face să-i închideți ușa în nas.

Dr. Micu: Acum nu se mai poate . . .

Octav: Și de ce nu?

Dr. Micu: De ce . . . de ce . . . Să mă întrebi de ce n'am făcut așa când mi-a intrat întâi în casă . . . Îți răspund: Întâi nu-l știam ce fel de om e, și al doilea, nu era în situația asta de astăzi. Pe atunci Grigore Anta trăia. Asta era un fel de secretar al lui . . . — Anta . . . om să tot fi avut patruzeci de ani; nevastă sa douăzeci și cinci, douăzeci și opt . . . Săcătura asta douăzeci și cinci . . .

Și era modest și cuminte . . . Ce făcea el, ce dregea . . . că Anta îl lăuda pe toate drumurile . . . Anta a murit acum șase-șapte ani . . . Să-l dau afară cât trăia Anta? Nu se putea . . . Si apoi nu era să mă iau după zvonuri . . . Acum știu . . . Văd . . . Sint convins . . . Dar ce vrei tu să fac? Să-l dai afară . . . Bine . . . Il dai . . . Dar asta înseamnă c'o dai afară și pe amanta lui, Ana Anta . . . și o dai și pe nepoată-sa Carmen . . . Nu

*) Piesă primită de Comitetul de lectură al Teatrului Național din București, și premiata de Asociația criticilor Dramatici N. R.

se poate . . . Vezi și tu că nu se poate . . .

Octav: Dar cel puțin . . . Lăsați-l să se ducă . . . Nu-l mai imbiati atâta să stea . . .

Dr. Micu: Și de ce te-ai supărat așa pe el? Parcă ți-ar fi făcut ție vre-un rău . . .

Octav: Mie? Ce rău?

Dr. Micu: Zic și eu . . . Octave dragă . . . Și Madam Micu . . . și eu suntem oameni vechi, cu apucături bătrânești . . . Dușman să-ți fie . . . ți-a intrat în casă, îl pui pe scaun, și-i dai o dulceață ori o cafea. Ce vrei? Obiceiu . . . Si-apoi când de mic copil am învățat că ori de câte ori un musafir vrea să plece, trebuie să-l mai ții, când zice el: plec . . . o viață întreagă ai răspuns: mai stai . . . Ce vrei tu? Asta îți intră în urechi . . . e pe buze . . . Spui mecanic, cum spui cuvintele din cântece, fără să te gândești . . . Obiceiu păcătos . . . O fi . . . dar să mă dezbar tocmai acum de el? — Si eu care uit așa de repede . . . (*Octav zâmbește*) De ce zâmbești?

Octav: Ce nesfârșită bunătate . . . Cum vă învidiez . . .

Dr. Micu: Eeee . . . vorbește încet . . . Să nu te-audă cine-va . . . Azi asta se chiamă prostie . . .

Octav: Pentru Voinea . . .

Dr. Micu: Știu eu că pentru tine nu-i prostie . . . că tu o înțelegi. (*dă din cap nemulțumii*).

Octav: Ce-i?

Dr. Micu: Imi pare rău că v'ați născut în vremea asta . . .

Octav: V'ați născut?

Dr. Micu: Da. V'ați născut . . . Tu și Carmen.

Octav: Eu și Carmen? De ce eu și Carmen?

Dr. Micu: Semănați —

Octav: Eu cu Carmen?

Dr. Micu: Da . . . da . . . ascultă-mă . . . Sînteți mândri și înțelegători . . . Sînteți buni și vă mai poate atinge bunătatea . . . O respectați . . . Si — vezi tu — asta-i mare lucru . . . Că ea-i tăcută . . . Doamne! Când rămâi fără mamă și fără tată, la vârsta când începi a simți nevoia de părinți, e mare lucru dacă nu te prăbușești . . . Si apoi când încapi într-o casă ca a Anei Anta . . . Să-i vezi amantul în ori-ce clipă . . . când ai spectacole de astea . . . ori te faci o desfrânată, dacă ți-e sîngele rău, ori te închizi în tine, și cugeți . . . și taci și rabzi . . . Asta-i Carmen!

Octav: Da. Si eu tot așa o văd.

FÂNTÂNA PARĂSITĂ

*Din vremi adânci fântână-i părăsită,
Căscată parcă să blesteme
Ca gura știrbă-a unei vrăjitoare . . .
Cu vuet lung din vreme'n vreme
Tot cade câte-o vizdură la fund
In apa încoclită.*

*Pe buzele-i de humă
Cresc uriaș cucute,
Iar de subt frunzele de ani căzute
Bolborosiri înaltă spumă.
Și este atâta noapte 'n fund
Că pare-un iad
In care șerpi și broaște se ascund
Ca să mănânce stelele ce cad.*

*In nopțile de vrajă,
Când luna-și urcă chipul ei de var
Și în adâncul ei de smoolă îl pogoară
[strajă,*

*O! nimenea nu știe, în nopțile de vrajă
Acolo 'n fund*

Resună cântec; — în palatul de cleștar.

VLADIMIR STREINU.

Dr. Micu: Si nu te mișcă transformarea asta? Nu?

Octav: Cum nu m'ar mișca?

Dr. Micu: Ca frunza de salcâm, ori ca floarea de pădăie ce se strânge de teama nopții, să nu-și piardă rostul ei în lume . . .

Octav: Foarte drept . . . Biata fată . . .

Dr. Micu: Biata fată . . . Și numai atât . . . (*schimbă*). Suntem bărbați amândoi. Suntem singuri. Spune-mi drept. Când te-am întrebat de față cu madam Micu știi că-i mințit. Înțeleg. Acum spune-mi —

Octav: De ce întrebarea asta?

Dr. Micu: Fiind-că prea te-ai supărat pe Voinea, și prea ai înțeles repede că Moceanu vrea s'o ia pe Carmen:

Octav: Bine . . . Dar . . .

Dr. Micu: Uită-te în ochii mei . . . Hai, băiatule . . . Spune . . . Se înșeală bătrânul? (*Octav pleacă înțet ochii*).

Dr. Micu (închizând ochii — mulțumit): Mulțumesc . . . Bravo

băiatule . . . bravo. Da . . . da . . . Se 'ntoarce tinerețea . . .

Octav: Unchiule . . .

Dr. Micu: Se 'ntoarce tinerețea în mine . . . Uite, mă văd tânăr, cu visuri multe . . . ca tine . . . și o văd pe madam Micu . . . frumoasă . . . bună, liniștită . . . cu cozile ei pe spate . . . Doamne . . . parcă a fost eri.

Si luni de zile nu ne-am spus o vorbă . . . Frumoasă e viața Octav . . . frumoasă. (*vesel*) Se 'ntoarce tinerețea Octav, se 'ntoarce . . . Lăsați-ne și pe noi să ne 'ncălzim la primăvara voastră . . . Să vă vedem împlinind visurile care nouă ne-au rămas neîmplinite . . . Si crede-mă. Octav . . . Fericirea voastră n'o să aibă câine mai credincios . . . (*Apucându-i mână*). Așa, băiatul meu — (*intră Maria*).

Scena 7.

Dr. Micu, Octav, Maria.

Maria (văzându-i): V'ați apucat de dragoste?

Dr. Micu: Da . . . da . . . Madam Micu . . . facem dragoste . . .

Maria: Rău lucru bătrân . . . D'apoi nu vă mai las să . . .

Dr. Micu: Așa-i . . . ajuns geloasă . . .

Maria: Ei . . . dacă-i pe-aceia . . . stai că te spui eu . . . Octav, știi tu ce spunea moșnegăria asta adineauri? Li pare rău că n'are o fată să ți-o lege de gât . . .

Dr. Micu: O fată . . . a mea . . . adică din păeate a noastră . . . dar . . . dar . . . imi pare rău că n'o am . . . că așa da-o . . .

Octav (mișcat): Unchiule . . .

Maria: Nelegiuitorilor . . . Adică . . . ce mai vorbesc eu de clacă . . . In neamul vostru s'au întâmplat multe de astea . . .

Dr. Micu: Da . . . da, așa a fost . . . fiind-că am fost legați de pământul ăsta —

Ne-am iubit târgul în care am deschis ochii, ne-am iubit ulițele și casele bătrânești . . . și n'am vrut să eșim din ele . . . Iar neveste din alte locuri n'aveam nevoe să aducem . . . Aveam destule fete frumoase aici . . . destule fete bune . . . Le știai părinții . . . le știai neamurile . . . le știai strămoșii . . . De ce era să alergi în alte părți? Să dibuești un noroc străin, pe câtă vreme aveai norocul aici . . . Nu . . . Madam Micu . . . Tot neamul meu, cași al tău de alt-fel — că și al tău, toț așa a fost — n'a dat vrabia din mână, pentru cioara din gard . . .

Si dacă se 'ntâmpla de se iubeau văr cu văr, nu era vina lor că erau neamuri... Într-o vreme în târgul ăsta, nu găsi ai doi oameni să nu fie neamuri. Doar veneticii... Si așa am fost noi blestemai să închidem ochii aici... Fiind-că în locul în care ne-am născut, pe semne că și țărâna își are sufletul ei... Ai zvânturat 'o cu degetele când erai m'itel... ai scurmat-o cu p'ugul când erai în vlagă... te cunoaște... te iubește... și te chiamă...

Pe mormânt și se lasă mai ușor... Da... da... Si Octav ar fi putut face greșeala asta, să ia o fată din neamul lui, dacă ar fi fost nevoe s'o facă... că și el e nimenit să moară aici, unde s'a născut... așa cum i-a spus-o tată-său, pe patul morții... cum am să i-o spun și eu... cum ai să-i spui și tu...

Și apoi... din neamul nostru, atât mai rămâne... Octav... Atât... Octav... Ce trist lucru este madam Micu, să știi că mori și că nu are cine pune o floare pe mormântul tău... Vezi?... Și de asta imi pare rău că n'am avut o fată...

Eh! în sfârșit... Fată tot găsesc eu... Si am să i-o dau... dacă n'a lua el... și dacă n'o veni ea singură... (*ducându-se la madam Micu*). Da, madam Micu... da... sunt mulțumit... Madam Micu, dorința cea mare s'a împlinit... Avem și fată... Și Octav ar... (*un gest*) o să aibă... (*către Octav*). Drumu-i bun, Octav... Calcă-l voinicește... (*Toți sunt mișcați... Soneria*).

Maria (că trezită): Da... Să mă duc să deschid... (*ese*).

Dr. Micu (uitându-se după Maria): Ai văzut-o? Așa ne amuțește înținerirea... (*revenind*).

Aș fi fericit, Octav, dacă tine-rețea ta ar avea în clipa asta atâta soare, cât are bătrânețea mea...

Victor Ion Popa.

Un nou Academician

Mihail Sadoveanu.

Căutam într-o librărie, luna trecută, când domnul Mihail Sadoveanu nu era încă academician, să complectez câte-va cărți, desperechiate de bejenile războiului. Ovre'ășul, cocoțat pe scară, le răscolea în rafturile prăfuite de sus, undedorm cărți ce nu se mai cer prea des. Și desmerdam fiecare volum ce înalța teancul, ca buni și pierduți priefeni ai celei dintâi tinerețe. Insemnările lui Neculai Manea, Vremuri de bejenie, Amintirile Căpraruului, Gheorghită, Mormântul unui copil, La noi în Vișoara, Șoimii, și câte și câte.

Într'această îndeletnicire m'a surprins nu tânăr confrate al cărui nume nu-l voi denunța. Il întâlnești des, în josul paginilor de ultramodernă literatură pro și postrăsboinică. Confratele mi-a risipit vraful, a trecut în revistă titlurile volumelor, le-a îndepărtat încetșor ca o marfă scoasă din uz, și m-a întrebat cu o surprindere în care se strecura o vagă compătimire:

— Cum?... mai citești d'astea?... Si fără a mi aștepta răspunsul se depărtă ca de-o lighioană preistorică. (Confratele meu după șapte ani de literatură chinuită, de fraze trudite și de turmentată sintaxă, e pe cale să complecteze cele 200 de pagini, necesare unui definitiv volum).

Da, disprețuitor confrate, mai citesc d'astea.

Genialul volum, ce vra să „insemne o epocă“, va fi demult apărut și demult prăfuit în vitrină și după alți șapte ani vei tipări poate, de nu va fi secătuit cu desăvârșire sursa svârcolitelor inspirații un aldoilea, destinat aceleiași soarte; — te vei plânge apoi de rezistența imbecilă a publicului cu inteligența zăvorită artei tale noi; — și noi vom citi încă, poate fără să o mărturisim cu toții, cărțile lui Sadoveanu. Le vor citi fără îndoială copiii și copiii copiilor noștri. Vo-

lumul tău se va fi demodat, și vor fi venit atunci alții, cu o artă mai proaspătă; față de care inovațiile de sintaxă și acrobațiile tale stilistice vor părea prăfuite și răsuflate de când lumea. Cărțile lui Sadoveanu nu vor fi imbrătrânit cu toate acestea mai mult decât bătrâne sunt astăzi. Căci zace acolo, între scoarțele celor nuștiu câte zeci de cărți; ceva mai adânc și mai durabil de cât vremelnicile scamatorii literare.

E însăși sufletul viu, robust și adânc al nației noastre. Strâns între două pagini, sau în zece volume, cu o putere și o emoție pe care numai intuiția, singură, a putut-o naște.

O pricepută disecție, vor face-o fără îndoială criticii, care vor scoate la lumină fiecare măruntaie al frazelor, vor stabili raporturile într-o descriție de natură și un conflict psihologic; vor explica ritmul unei pagini; concepția socială sau analiza sufletească a unui personaj. Vor găsi aceștia, nu ne îndoim o clipă, explicații și justificări, de care uimit va rămâne și autorul. Căci ise vor atribui intenții, planuri ori concepții, la care nu se va fi gândit vreodată.

Sadoveanu o creiat însă ca o forță elementară a naturii. Orb și intuitiv. De aceia nemăsurat mai puternic și trainic, decât mănuiorii teoretici ai verbului. A fost consacrat pe rând: epic, liric, pictor al naturii; mai știu eu ce încă...

Ca și cum ar încăpea cu dimensiunile-i gigante, într'un sertăraș de erarhică clasificație literară.

De fapt, Sadoveanu e singurul, cel dintâi, mare prozator român. Nu săvârșese necuvința de o pași fără o pioasă adorație peste mormântul lui Creangă. Dar față de complexa, de generoasa operă a noului academician, Nică a Petrei din Humulești va rămâne un precursor.

Poate taina emoției cu care cerește lectorul dela cea dintâi filă a cărții, va fi zăcând într'adevăr și într'acea magică pictură a naturii senzibilizate, fără pereche în literatura noastră și rar întâlnită în toată literatura europeană. Peisagiul însă nu intră acolo ca un decor complementar, ca un accesoriu de compoziție sau ca pecetea unui tic de stil căzut în manierism. E parte integrală din operă; la un loc cu celelalte personaje, personaj. E trist sau înseninat, posomorât sau

duios, generos sau avar: luând parte la acțiune și animând-o; de terminând actele celorlalți eroi, consolându-i sau urmărindu-i cu o remușcare.

Intr'această privință, nu găsim o mai fericită caracterizare, ca cea formulată de d. N. Davidescu, într'un foileton: »Personagiile lui (Sadoveanu) se înbină atât de strâns cu copacii, cu moșile, cu șesurile noastre, cu văile râurilor încât își imprumută reciproc un suflet și o înfățișare. Nu se poate concepe la d. Sadoveanu supărarea unui erou care să nu fie ritmic încadrată și fericit îmbinată cu trâmbele de nisip și cu copacii răsuciți de furtună. Metoda aceasta la d. Sadoveanu însă e fi rească. Autorul vede peisagiul în funcție de starea sufletească a eroului. Și când, cum adese ori se întâmplă, asistăm la contraste, avem de fapt a face cu reversul aceleiași medalii. Avem doar a face cu ceva similar identității omologelor în matematici».

În această natură humanizată, Sadoveanu și-a purtat eroii de sat și de târg moldovenesc, cu o iubire care, străbate în fiecare frază, iertătoare și generoasă; însuflețindu-i cărțile cu o contagioasă emoție vecină și comparabilă doar, cu cea a romanului slav. Căcei Sadoveanu își iubești eroii, îi cârmuie în viață, îi ocrotește și îi iartă; deosibindu-se printr'aceasta de indiferența sceptică și mizantropă a lui Maupassant cu care a fost cândva comparat sau de ostilitatea pesimistă a lui Flaubert, care i-a fost dat odinioară pildă de urmărit.

Fară obiectivismul propăvăduit de schismaticii estetici a săvârșit cu aceasta un păcat grav — noi socotim că a concretizat astfel, întâia oară adevărat nostru suflet, acel care scapă compasului critic.

C. Robul.

LEGENDA SCRISULUI

Revoluția e născută din generozitatea intelectuală: tot eșafodajul ei utopic se resimte de virtualitatea materialului care îl compune, de abstracțiunea dezideratelor pur verbale. Legenda libertății scrisului rămâne cea mai elocventă pildă.

Pentru dărâmarea vechilor tipare sociale, pentru rostogolirea tronurilor și desființarea blasoanelor, s'a scris mult. Cuvântul a fost înăbușit și pamfletul incisiv a trebuit să imprumute forma inofensivei fabule. S'o creieat încet, încet, un cod al metaforelor, al comparațiilor: asinul era mai totdeauna simbolul instituției atacate. Fabulistul era caustic: nu dădea sârmanului asin cel puțin aspectul biblic, cecece ar fi fost mai înălțător.

Era natural, prin urmare, ca'n ziua când Victoria cuvintelor înăbușite de autocrație devenea realitate palpabilă, primul principiu menit a și înscrie literele biruitoare pe fondul istoriei să fie acel al libertății scrisului. Și de-atunci am trăit sub tirania libertății. Legenda s'a perpetuat.

Nimeni însă n'a căutat să verifice în ce măsură realitatea poate corespunde unui deziderat. Textul axiomei revoluționare a rămas acelaș. Pleiada care l-a elaborat a dispărut. Discipolii urmași au creat o lume cu forțe noi, cu realități menite să spargă materialul fragil și pur verbal, al unei axiome revoluționare: și astfel, scrisul scăpat de tirania politică devine, în fiecare zi — robul finanței. Unei tiranii sociale îi succede o tiranie economică.

Intr'adevăr, banii sunt regisorii gândirei și, mai cu seamă, ai scrisului. Litera tipărită, subordonată finanței, își pierde în mod fatal independența. Și, ca să ne dăm seama de puterea cleștelui economic care sugrumă gândirea și dictează scrisul, trebuie să privim teatrul intelectual al lumii unde nimic nu mișcă în afară de raza influenței bănești. Intelectualii sunt simple păpuși; banii dau hârtia,

cerneala și tiparul; banii pun în mișcare rotativele enorme, „linotypurile“ măcinătoare de idei cumpărate: totul mișcă prin forța lor.

Dar, în afară de cercul enorm al acestei influențe ce avem? Intelectualul pus în imposibilitate de-a radia pentru simplul motiv că tiparul stăpânit de finanță îl respinge. Avem pe-acel care scrie, gândește, darămă, numai pentru el. Sertarul păstrător de manuscrise e singurul duhovnic. În afară de cutia care-i ascunde curajul gândirei, nici-odată nu va fi ecran pe lume destinat să-i primească lumina. Bine-înțeles că în astfel de condițiuni scriitorul nu poate trăi. Slova lui înșirată colorat pe firul gândirei care îi aparține, nu se cumpără. Atunci, o înșiră — tot așa de colorat — pe gândirea altuia. Ce logică e tragedia!

Presupunem însă că s'ar găsi scriitorul hotărît să nu-și sacrifice nimic din gândire, gata să respingă posibilitatea ori-cărei tranzacții, habotnic în eroica lui îndărătnicie.

Acesta n'are decât două soluții: întâia, care înlătură dintr'o dată posibilitatea victoriei, e renunțarea la viață prin infometare treptată. A doua ipoteză, care nu duce nici ea la triumf — e ca intelectualul să-și extindă activitatea pe alt tărâm de cât pe acel al manifestațiilor de idei. Dinarul agonisit pe-această cale ar servi la materializarea cugetărilor virtuale, prin tipărire.

E drept că scriitorul reușește să-și vândă astfel munca brută sau pur și simplu exercițiul mecanic al înșirării de cuvinte; iar materialul intelectual, dar în acelaș timp sufletesc, al convingerilor rămâne ne-atins. Aceeași muncă însă care dă scriitorului banul; adică posibilitatea libertății scrisului i-o răpește. Să ne înțelegem. O activitate, oricare ar fi ea, presupune relațiuni de prietenie, relațiuni herarhice. Iată dar primele baricade ridicate împotriva liberei manifestațiuni a

ideilor. Cartea va apare desigur, dar relațiunile fatale grație cărora banul destinat tipăririi e în mâna scriitorului, vor învăli frazele în voalul unei moderări slugarnice, ideile vor răsări timide, critica nu va reuși să-și înalțe dominantele piscurile învăluite de ceața complicității unanime.

Paginile vor palpita de îndrăzneală, curajul pamfletelor va da și rului de litere negre aspectul unei nemiloase incisii; iar critica își va rostogoli blocurile zdrobitoare ale judecății obiective: unde va mai lucra acest scriitor după apariția volumului?

Iată dar cercul vițios al vieții intelectuale sub regimul Revoluției democratice când „libertatea scrisului” tronează învingătoare, deși desmînțită de realități. Libertatea scrisului” poate să stăruie azi, cel mult, la tribuna reclamei electorale unde — în sonoritatea frazei verbale — vibrează de-altminteri acelaș ritm dominant al finanței. Mănuitorii condeiului știu prea bine că e vorba de-o simplă legendă.

Eugen Tîleanu.

Artă și stiluri

Un cunoscut estetician german (Max Deri în studiul său „Naturalismul, Idealismul, Expressionismul”) face o încercare de-a cuprinde chaosul de curente artistice și literare în câteva definiții sintetice, cari pot servi ca punct de plecare în cercetări de felul acesta. Artă în principalele ei stiluri, cari alternează cu o egală îndreptățire după o ciudată logică istorică, presupune anumite *atitudini* spirituale ușor de precizat în fața vieții și a lumii. E vorba de câteva stiluri fundamentale, cari în succesiunea lor în timp se repetă decând homo sapiens a creiat întâia operă artistică. Max Deri deosebește patru sau, mai corect, trei forme de manifestare artistică a spiritului omenesc; trei atitudini ale geniului uman, din cari isvoresc tot atâtea stiluri diferite: *naturalismul, idealismul, expressionismul*. Recenzenții

noștrii artistici și literari de Cele mai multe ori improvizați nu știu încă nici astăzi să diferențieze curente în chestie și deaceea bucuros le oferim această hrană sufletească.

Naturalismul (ceea ce se înțelege prin cuvântul „impresionism” nu e decât ultima etapă și cea mai înfloritoare a naturalismului) e indentic cu tendența de a *reproduce* cât mai fidel *natura* în opera de artă. Artă aceasta ne sugerează în mare aceleași simțiminte ce le putem avea și în fața naturii, dar nu atât de durabil. Impresionismul urmărește natura până în cele mai fine nuanțe de culoare și de culoare, de linie și de structură, iar viața până în cea mai ascunsă înfățișare individuală, unică, momentană a ei.

Idealismul e stilul acelor opere, cari se *îndepărtează* de natură, înfățișându-ne lucrările în forma lor *tipică*, retușând diferențele individuale. E acea creațiune de „idei”, de „forme” generale, care caracterizează arta clasică.

Expressionismul nici nu reproduce natura și nici n’o idealizează, ștergându-i aspectele individuale. Dimpotrivă: *intensifică* și *exagerează* tocmai ce e *mai* individual în lucruri, dându-le o expresie mai potențată, mai tare, mai adâncă, mai furtunoasă și mai dramatică.

Max Deri mai adaugă acestor grupuri încă unul, care după modesta noastră părere privește mai mult fondul decât forma artei; e grupul așa numitelor „permutațiuni”. S’ar putea zice mai corect că e o subclasă a fiecăruia din stilurile precedente. Artistul în cazul „permutațiunilor” nu reproduce natura, ci creiază ceva nou din *elemente* pe cari le găsește în natură (bună oară un centaur). Un centaur poate fi însă înfățișat după plac: în stil naturalist, idealist sau expressionist, dupăcum elementele din care se compune (cap de om, trup de cal) sunt reproduse după natură, idealizate, sau intensificate în sens expressionist.

Max Deri îndreptățind fiecare din stilurile amintite, crede totuș că artă întră astăzi într’o mare epocă expressionistă. Din partea noastră adaugăm un — probabil, și să vedem.

Dr. phil.

Scrisoare din Bucovina.

Azi, când în nouile ținuturi problema unificării sufletești, ca urmare a celei teritoriale, se impune atât de imperios, e straniu și neliniștitor că în Bucovina grija penetrațiunii culturale și celei de sentimente e lăsată pe ultimul plan. Se arată prea puțină sollicitudine artei și culturii, deși numai ele cuceresc lesne și definitiv, când sunt întemeiate cu chibzuință și sunt puse în slujba unei cauze drepte.

Așa fiind, manifestările artistice culturale românești — cu toată suprafața lor restrânsă — ne sunt cu atât mai scumpe, cu cât ele, pe lângă însemnătatea lor eduativă, împlinesc înalta chemare de a pune bazele încheșării noastre naționale. Cum însă bucovinenii înșiși nu fac mai nimica pentru deștelenirea culturală a acestui pământ, educația provinciei noastre minore rămâne în seama fraților noștrii mai mari, din vechiul Regat. Dragostea și căldura, cu care ei se străduiesc să ne primească sufletele, enormele jertfe ca preț al unei realizări îmbucurătoare, voința lor sugestionată — sunt o scumpă cheazăie pentru nădejdea unei fericite Renașteri. Or artiști ca: *Ion Manolescu, Petre Sturdza, Ar. Demetriade* sau *G. Enescu* nu au numai meritul de a ne fi trezit puțin gustul pentru frumos, ci se pot mândri cu cea mai frumoasă ispravă: de a fi distrus, în Bucovina, legenda despre mediocritatea artei românești, de a ne fi înălțat în ochii nouilor noștri compatrioți. Or pentru aceasta li suntem recunoscători.

* * *

Ca o remarcabilă faptă culturală vom semnala reprezentarea, de către societatea de cântare „*Armonia*”, a operei lui Tudor Flondor: „*Noaptea Sftului Gheorghe*”. Spectacolul acesta a fost o adevărată revelațiune pentru publicul cernăuțean. Am fost plăcut surprinși de a constata ce nivel de artă se poate atinge chiar și la noi, dacă munca se unește cu priceperea. Și opera aceasta, ca mai toate lucrările de acest gen, vădește, sub raportul valorii artistice, o izbitoare dispropor-

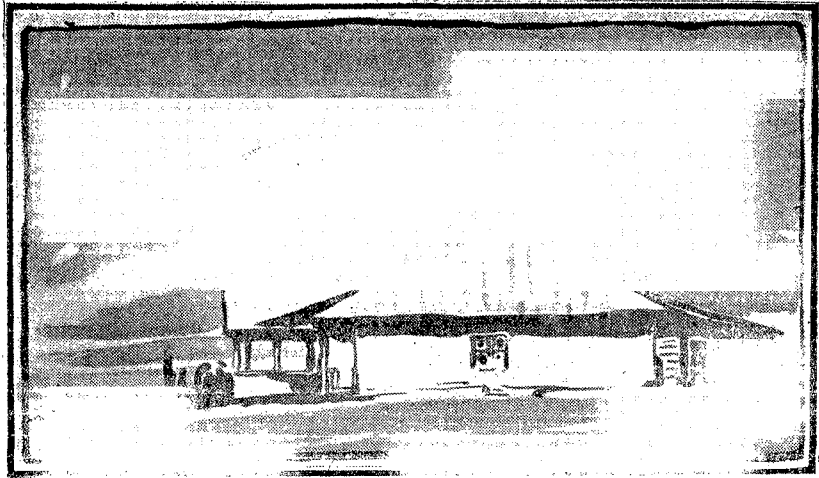
porție între text și muzică. Cu alte cuvinte: pe cât de bună e partitura, pe atât de prost e libretul. Acesta de altfel, nu pare să fi avut altă menire decât de a servi drept pretext artei neuitatului Tudor Flondor.

O orchestrație bogată și tumultuoasă, condusă cu un sever simț al proporțiilor, o dinamică plină de efecte ce subliniază stăruitor momentele dramatice, cum și melodia colorată și exuberantă, dau farmec și relief îndeosebi intermediilor sentimentale, oferă în tot cazul o generoasă compensație pentru multiplele cusururi ale improvizației libretistice. Relevăm îndeosebi uvertura și partidele brodate pe motive românești, care aparțin fără îndoială celor mai de seamă realizări în domeniul compoziției.

Interpretarea, deținută cu merit de diletanți în genere talentanți, a fost destul de îngrijită. Cu plăcere am remarcat patru voci promițătoare: „altul“ d-șoarei *M. Pitey*, „tenorul“ dlui *Sebi Saghin* (care, de altfel, s'a afirmat mai de mult ca un element de valoare), „baritonul“ dlui *Săveanu* și „basul“ dlui *N. Ieremkowschi*. Corurile și orchestra, dirijate de d. *A. Lăteanu*, și-au făcut pe deplin datoria. Punerea în scenă a lăsat să se întrevadă destul de transparent slăbiciunile piesei.

Entuziazmul cu care a fost primită „Noaptea Sf. Gheorghe“, ratifică impresiunea noastră că avem a face cu o manifestare culturală de seamă, iar râvna și eforturile concentrate ale „Armoniei“ ne îndrituiesc să vedem în reușita acestei reprezentări, un prim pas spre realizarea unei trupe lirice bucovinene.

Ca un oșebit eveniment artistic vom însemna turneul echipei »*Romald Bulfinski*« delat Teatrul Național din București. S'au reprezentat, cu un sonor succes, delicioasa comedie shakespeariană „Noaptea Regilor“, puternica dramă „Banii“ de Oct. Mirbeau și „Bujoreștii“, comedia dlui Caton Theodorian. O profundă și stăruitoare impresie a făcut îndeosebi Isidor Lechat, creațiunea magistrală ca

joc și concepție a dlui *R. Bulfinski*, cum și plastica și masiva artă a dnelor *M. Ciucurescu*—*Bulfinski* și *Dorina Fudulescu*, Teatrul național din București, care în opera sa de premenire sufletească a noilor ținuturi, ne arată o părintească sollicitudine, și-a câștigat un, trainic titlu la recunoștința noastră, trimițându-ne frunțași ai Artei naționale să ne predice cuvântul cel bun, să ne întindă pâinea sufletească a frumosului desăvârșit.

* * *

Valurile intelectualității refugiate din Rusia sovietică, cari au împânzit ținuturile românești, au adus până în acest colț al țării superbe frumuseți ale unei arte inedite, care a făcut senzație enormă între Phașacii de pe malul Prutului. E vorba de coreografia expresionistă, a cărei cei mai demni purtători sunt *Charl's Gruber* și *Natalia Milukowa-Mill*, cari ne-au făcut să trăim clipe de o adâncă intensitate lăuntrică. Dansurile lor stilizate până la abstract, impresionează ca și contemplarea atitudinilor într'o frescă. Pe primul plan: Grube. Acest artist, ale cărui mișcări au armonii statuare, pare că vivifică picturi și sculpturi, pe care le face să-și mlădie sveltețea frumuseții lor în ritmul muzicii inspirate. „Dansul sclavului irian“ și „Moața a unui preot egiptean“ sunt creațiunile sale cele mai desăvârșite. Dansul dnei Mill e numai sensibilitate. Lăsându-se pradă volupții ritmice muzicale, ea mimează subtil și sugestiv „Lebăda murindă“ pe muzica lui Saint-Saëns sau „Valse fantastique“ al lui Sibelius și robește sălile cu nespuse de grațioasa „Stilizare japoneză“...

Un public numeros și select a a-

clamat pe artiști cu delirantă admirație și până târziu se va păstra amintirea unui atât de superb succes, cum a fost cel obținut de perechea, care a dat o nouă strălucire expresionismului coreografic.

* * *

Ca o remarcabilă manifestare artistică înregistrăm în sfârșit expoziția pictorei bucovinene *Isidora Constantinovici*, ale cărei realizări, dese ori impecabile, fac dovada unui talent viguros și fecund. Tânăra româncă aduce, în specie, lucruri puternice, de un înalt avânt și o nobilă concepție artistică, are multă putere de observație, prinde iscusit mișcarea și posedă o factură impunătoare. „Madona țigănească“, și „Basinul“, „Liliacul în floare“, cum și „Nudurile“, pline de ritm și viață, vădesc o tehnică disciplinată, un temperament viu și multă simțire. O făgăduință îmbucurătoare sunt încercările de pictură expresionistă.

Vedem în dșoara Constantinovici o nădejde frumoasă a Artei românești și nu putem decât să-i urăm putere de muncă, căci talent — slavă Domnului — are..

GEORGE VOEVIDCA.

Rugăm cititorii noștri cari au primit revista și se socot abonați să binevoiască a ne trimite costul abonamentului cât mai neîntârziat.

În acelaș timp rugăm depozitarii cari au rămas în urmă cu achitarea conturilor, să ni le trimită pentru a nu fi siliți a sista expediția numerilor viitoare.

IULIUS FÖLDESSY — *Studii asupra lui Ady*. Bibl. Etică, Budapesta.

În acest essay, pe care îl relevăm, fiindcă e consacrat unui adevărat geniu al literaturii ungurești, recunoscut nouă, dl Földessy se ocupă amănunțit și cum numai un bun critic o poate face, de poezia lui Ady Endre. Studiul se împarte în 3 părți: Ady și poezia lui; — st. ofele, versurile și întreaga versificație a lui Ady; și comentarii și concordante.

După I. Földessy, Ady nu e numai un simbolist și nici numai un mistic calificativ care-l prinde mai bine; el este un filosof și încă unul de-asupra filosofilor de rând, peste care se ridică prin puterea sentimentului său poetic.

Cea mai mare deosebire dintre versificația adyană și cea veche e titlul tuturor poeziilor lui Ady, câte *trei* cuvinte.

O altă deosebire între versificația lui Ady și aceea a predecesorilor e varietatea formei. Din 1000 de poezii ale acestuia, 858 au fiecare forma ei proprie și unică și numai în restul de 162 se repetă o formă de vers ce a mai fost utilizată. Földessy găsește explicația acestei proteice varietăți în complexitatea și multilateralitatea vieții sufletești a poetului. La aceasta se adaugă și variația fără sfârșit și fără seamăn de bogată a vocabularului.

Tot cu privire la forma poeziilor lui Ady, dl Földessy constată o oareșcare înrăurire a lui Verlaine, Baudelaire și a scriitorului vechiu ungar: Csokonay.

Mai amintește apoi că Ady a studiat și asimilat toată literatura poetică ungară și îndeosebi forma acesteia, din timpurile cele mai îndepărtate până la el.

Cu privire la forma de vers, essayistul constată că dintre cele 1000 de poezii rămase de la acest poet, 701 sunt impecabile. 185 „pecabile“ și 42 neregulate.

În comentarii (partea 3-a a essayului) ni-se dovedește că cele

mai frumoase poezii ale lui Ady sunt cele mai grele și aproape neînțelese. Neînțelegerea lui Ady se datorește cititorului care nu s'a putut ridica până la concepția și senzibilitatea sa intelectuală.

Partea cea mai interesantă a comentariilor e cea privitoare la viața sufletească a poetului, cuprinsă în poeziile ce ne-a lăsat. Motivul primordial al acestor poezii e iubirea nețărmurită a vieții. Din aceasta rezultă la Ady o diferențiere, o extatică creare de viață peste marginile Vremii și Locului și totodată o puternică contradicție între viață și dânsul. Tot din această dragoste de viață și intimitate între poet și ea rezultă caracterul specific unguresc al poeziilor lui. A est caracter atât de maghiar e însă în același timp și atât de universal, încât poetul ajunge într-o continuă contradicție cu viața.

Comentariile dela sfârșitul studiului sunt interesante numai urmărite cu volumele lui Ady în mână. Dl Földessy insistă asupra influenței lui Komjáthy, Szilágyi Géza, Ignotus și îndeosebi a lui Telekes Béla.

— I. T.

ROMANIA VIITOARE, A. I. No. 5 Ploesti.

Dl Valeriu Ghibaldan revine asupra conținutului unui articol al său publicat într'un ziar bucureștean, articol care a trecut neobservat. În acela sau în aceasta de față, dsa ne face cunoscut un prieten în persoana suedezului Dr. Göran Björkman.

Autor de valoroase lucrări originale, premiat al institutului Nobel, membru al academiei țării sale și membru corespondent al mai multor academii din vechiul și noul continent, d-rul Björkman, pasionat cercetător al literaturilor neolatine, își îndreaptă privirile în timpul războiului asupra României.

Cunoscând la Stocholm pe dl N. Cantacuzino, ministrul nostru la Petrograd, refugiat în Suedia, și pe Dl Ghibaldan, deși împovărat de ani, învață românește și traduce în limba patriei sale pe Alexandri, Eminescu, Coșbuc, Vlăduță, Cerna, Iosif, Ecaterina Pitiș și alții.

Traducerile sale din literatura română trebuiau să apară într'un volum intitulat „Ekou fran Rumäniens Parmass“ (Ecouri din Parnasul românesc) întârziat, nu se știe din ce împrejurări. Au apărut parte din ele în unele ziare sue-

deze, iar în *Nya Dagligt Allehandan* a apărut poezia dlui Goga „La Noi“ cu un călduros comentariu prilejuit de momentul alipirii Transilvaniei la țara mamă. Mai târziu, în anuarul „Academiicelor nouă“ din Stocholm, a apărut un judicios studiu asupra lui Alexandri și Eminescu, pe cari marele nostru prieten îi numește *doi prinți ai poeziei române*.

Dl Valeriu Ghibaldan a făcut o faptă bună stăruind asupra acestor prețioase cunoștințe.

Remarcăm în cuprinsul revistei un delicat sonet semnat G. Palladi și frumoasa intenție a dlui Munteanu Râmnic de a publica în traducere paginile scrise de Carmen Sylva despre Alexandri.

REVISTA SANATAȚII organ de profilaxie sanitară. A1, N1 și N2: Cluj.

Problema higienii publice are la noi o însemnătate deosebită. Fatalismul specific nației noastre e poate una din cauzele principale datorită căreia poporul românesc are astăzi poate cea mai neîngrijită educație higienică; lipsa unei activități puternice în acest scop, ca și desinteresarea de până acum a individualităților medicale față de această problemă, ar fi a doua.

Puternicul curent al asociațiilor profesionale — care nu poate să se desfășure numai în cadrul îngust al intereselor materiale — a făcut ca odată cu închegarea corpului medical într'o astfel de asociațiune să se agite cu mai multă stăruință și problema primordială a sănătății publice.

Studentimea medicinistă din Cluj nu putea să treacă pe lângă această chestiune, și în programul „Societății studenților în medicină“ s'a înscris ca prim punct „desfășurarea unei activități intense pentru îmbunătățirea stării sanitare a poporului românesc“.

Traducerea în fapt a acestui punct de program e apariția celor două numere din „Revista sănătății“ care își începe stăruitor și metodic activitatea.

Asigurându-și colaborarea distinselor personalități medicale ca de prof. dr. I. Moldovan, prof. dr. Gane, prof. dr. Mihail, prof. dr. Jules Guiart, prof. dr. Iacobovici și alte personalități din lumea practicianilor, revista are dreptul la toată atenția din partea publicului.

Nu putem încheia aceste rânduri

fără a nu releva marele merit al viitorilor medici în aceasta întreprindere care dovedește că în mijlocul sărăciei vieții studentești actuale, studențimea medicală a știut să-și aleagă calea rodnică a unei activități mai mult decât lăudabile.

REVISTA COPILOR ȘI A TINERIMEI: A. IX. No. 23. București.

O revistă pentru copii se poate menține cu mult mai multe greutate decât orice altă publicațiune periodică, și de aceea cei nouă ani de rodnică activitate pot fi o mândrie pentru conducătorii Revistei Copiilor și a Tinerimei.

Revista publică pagini de literatură ușoară, știință generală și poezii cari vorbesc sufletului fraged al cititorilor ei, făcându-se o incalculabilă operă educativă, tineretului ce se ridică și va alcătui mâine noui și viguroase forțe sociale.

O recomandăm călduros cetitorilor noștri cari au și vor a-și crește conștiințios și desăvârșit copii.

D. I. C.

„*MERCURE DE FRANCE*“ No. 553. 1. Iulie 1921. Georges Duhamel, autorul de curând tipăritelor *Elégii*, publică sub titlul generic *Prague*, impresiile din călătoria ce-a făcut împreună cu Charles Vildrac, în Cehoslovacia, în Aprilie. Note vioaie și pline de observații care cuceresc și spun lectorului mai mult decât pedantele documente, strânse în tomuri de trei degete. Cehii sunt încă înfrunțați de emoția celor două daruri ale războiului: libertatea și democrația. Descătușați de junkerismul prusac, cu frenezia însetatului au sorbit din cupa acestor două amăgitoare licori. Praga, face impresie unei cataracte de humanitate. „E în acest popor, o nevoie de afecție, o generozitate sentimentală, în fine un tezaur de prietenie, a cărei descoperire a făcut din călătorie o vrajă“.

În primul rând, Duhamel a fost surprins de pasiunea cehilor pentru literatura franceză. Volumele, rar ajunse acolo, circulă din mână în mână, roase, pătate, cu colțurile îndoite. În schimb editorii parizieni se dezinteresară complet de această nouă piață deschisă de război librăriei franceze. Un volum costă 70—80 coroane cehoslovace. În al doilea rând, surprinzător e progresul teatrului, sobru, alimentat cu toate capodoperile clasice și moderne ale tuturor literaturilor.

Repertoriile — chiar ale celor mai populare — se apropie de acel al teatrului parizan *Vieux-Colombier*, care se știe că nu atrage la Paris decât o infimă minoritate intelectuală. Caracteristici însă, a apărut călătorului, fidelitatea Cehilor pentru obiceiurile, tradiția, limba, sufletul vechiu național; care o rezistat opresiunii prusace și curentelor internaționale. Imperialismul german, a îndrumat inteligențele și talentele către cultură, știință, artă și literatură. Cehii au căutat prin aceasta să-și menție presitiigiul unei indiscutabile superiorități. Odată eliberați, plutește teama de a nu-și pierde personalitatea, de a nu-și putea „da măsura“, de a nu canaliza forțele naționale și talentele spre un materialism terestru, spre afaceri, spre a nu deveni ca vechile popoare libere, „des gagnés d'argent“. Formula preocupărilor actuale ale Cehilor, a dat o admirabil Alisa Masarijkova, fica lui Masaryk:

«Trebuie să avem inteligența occidentală și sufletul rus». Iată ce ar supăra pe cei ce văd în Rusia, numai tirania lui Trotsky.

„*LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE* 8-e Année No. 93, 1. Iun. 1921.

Marcel Proust scrie: *A propos de Baudelaire*, câte-va pagini de ascuțite observații asupra autorului „*Florilor răului*“, pe care îl consideră alături de Alfred de Vigny, cel mai mare poet al secolului al XIX-lea. Imbibat de clasicism, cel puțin tot atât cât Racine, poetul satanic se inspiră adesea din Horațiu, păstrând forma clasică atunci când zugrăvește cele mai demonice senzații.

„Ses bras vaincus jetés comme de vaines armes.

Tout servait, tout paraît sa fragile beauté:“

ar părea citate din Phèdra. Ele nu zugrăvesc decât istoveala unei femei stoare de desmerdările savante și pasionate ale altei femei.

—c. p.

„*NAPKELET*“, An. II. No. 13, Cluj, 1 Iulie 1921. — În „Calea ce duce la arta nouă“, dl Nitz Béla constată că fondul și forma operelor de artă sunt inseparabile. Grecii manifestau în artă frumusețea trupeză; catolicii evului mediu cea sufletească, chiar cu riscul urâteniei celei trupeză, iar Inzii pe amândouă, — fiindcă așa le dicta concepția lor despre viață.

Cu privire la Cinquecento, găsește că aceasta e epoca de distrugere în istoria artelor din cauza incoherenței dintre fond și formă. Astfel găsim la Michel Angelo păgâni (Charon, Kumea etc.), idealizați creștinește, exprimând concepția de viață de pe vremea sculptorului și nu din era păgână. La fel și astăzi.

Autorul încheie: „Și Cinquecento a avut artă, dar ea a devenit numai o artă a formei. Nu vrem și nu ne trebuie numai formală. Vrem viața în artă. Vrem viața complexă, exprimată în formă de voință, în concepția despre viață și forma ce emană din aceasta, e singura care ne trebuie“.

Di Szende Pál trece în revistă actuală politică economică a statelor. Reținem constatarea, că Hege-düs, ministrul de finanțe al Ungariei e provocatorul actualei crize economice, comerciale și industriale din țara vecină. Articolul dă dovadă de întemeiate observațiuni.

Într'altă parte a revistei nise dau asigurări că poetul Ady Endre, pe lângă că e specific ungur e și cel mai original dintre poeți, din care cauză nu vor reuși traduceri versificate, mai potrivit fiind să fie transpus după metoda franceză, în proză.

„*PASZTORTÜZ*“, An. 7. No. 24, Cluj, 1 Iulie 1921. — Bucăți literare de dnii: Reményik K., Merész K., Aprily L., Daday L., Walter G., Tompa L. etc. Relevăm dintre acestea viguroasa poezie „*Suita mea*“ a dlui Reményik și „*Memorii dela munte*“ ciclu de versuri datorit lui Aprily. Dintre bucățile politico sociale pomenim: „*Statificare*“, în care dl Kolozsváry Bálint critică, unilateral, tendința guvernărilor de a statifica școlile ardelenene, în primul rând minoritare, unificând învățământul prin introducerea sistemului francez, care nu se potrivește stărilor de lucruri dela noi și va da, deci, roadele pe cari le-a dat unificarea învățământului german în coloniile Africei, după sistemul din Germania.

În articolul dlui Balogh despre libertate și egalitate, se trec în revistă toate curentele ce s'au pe-

rindat dela 1793 încoace. În conferința „Geniul ca putere imaginativă“, dl Ravasz ne dovedește că geniul rezidă întâi de toate în noutățile pe care singur el le poate scoate din compararea a două lucruri cunoscute.

Cronică bogată despre scriitorul Idali G., abecedarul lui Tolstoi, ungurii emigranți, libertate, istoricii care pleacă, studii asupra lui Ady.

r. t.

OSTLAND, Iulie 1921. Sibiu. Autorul scrierei „1848—49—1816—1918/19. „Drumul poporului german spre cațastrofă și salvarea sa“, d. Dr. R. F. Kaindl, caută să dovedească într'un studiu scurt intitulat »Bismark și Austria«, că făuritorul statului german, deși în 1866 inițiatorul războiului germano-austriac, a fost întotdeauna prietenul Austriei. Ca bază se servește de citate din „Gedanken und Erinnerungen“, memoriile lui Bismark.

Helene Burmaz are un »Intermezzo«, dialog între „Pierrot și Lola“ la tabloul cu acelaș nume al lui W. Krauss.

Dr. Fritz Medicus profesor de filosofie la școala tehnică din Zürich, se ocupă în studiul său *Luca Pacioli als Philosoph*, de contemporanul și prietenul lui Leonardo da Vinci, care a scris primele studii asupra contabilității.

În afară de acestea, revista mai conține câteva poezii de Gerda Miess, pline de simțire delicată; un studiu asupra țesăturii săsești; datoriți d-lui Emil Sigerus, — și două studii politice. Unul asupra Regionalismului în politica românească datorit deputatului sas, d. dr. Hans Otto Roth, care susține că „cei mai mari regionaliști sunt însăși politicienii vechiului regat, prin politica lor greșită“.

Într'o cronică economică, dl Dr. Otto Fritz Jickeli se ocupă de nevoile consolidării României mari.

»Die ZUKUNFT«, 25 iunie 1921. Maximilian Harden, continuă opera sa ingrată de „Cassandra“ a germanilor, spunându-le adevăruri.

La reproșurile ce i s'au făcut, pentru că în numărul trecut a pus alături numele lui Max Holz, comunistul german condamnat zilele trecute pentru ucideri și incendieri,

cu al lui Karl Moor „tânărul erou“ din drama lui Schiller, — Harden, răspunde că tânărul Moor nu i se pare tocmai atât de nobil, judecat după activitatea sa, care constă mai cu seamă din tâlhării, hoții și... grandilocvența lui Schiller. Nici unul, nici altul nu i se par însă lui Harden că ar putea suferi — fără a fi jigniți în fundul sufletului lor, comparația cu Wilhelm, al cărui chip trăește încă viu în sufletul germanilor rătăciți, și care — cu seninătate olimpiană, a dat ordinul celebru din 12 Ianuarie 1917, scufundarea vaselor-spital, acelor refugii plutitoare unde răniții, schilozii și tot felul de suferinzi, credeau că pot găsi azil.

„Națiunii i se ascunde“ — exclamă plin de durere Harden — „vinovatul și vinovații, cari prin faptele lor infame au atras Germaniei ura lumii; și chiar în timpul acesta, telegrame de devotament și supunere sunt expediate vinovatului celui mai mare, la castelul său de peste graniță“.

Vorbind apoi de acuzația eftină, care se aruncă Franței în fiecare zi de ziarele germane: spiritul militarist, morga și vanitatea marilor săi generali, — Harden, reproduce un fragment dintr'o schiță a lui Thomas, din „Le Figaro“, voiajiul de nuntă al marelui Pétain, apărătorul Verdun-ului, unul din făurătorii victoriei franceze.

Acest instantaneu „pris sur le vif“, arată cât caz fac francezii de idoli lor trecuți, desinvoltura cu care îi ignorează astăzi, — și arată în acelaș timp modestia și cumpătarea acestor semi-zei eclipsați care au știut apăra cu îndârjire Franța și cari, astăzi, nu-și pot apăra locul lor în vagon.

„Iși poate închipui cineva“ — întiebă Harden — „că la noi în Germania, călătoria de nuntă a unui Hindenburg sau Ludendorf, s-ar desfășura în aceleași împrejurări?“

„Joffre, Foch, Pétain și Buat, — zice Harden — dovedesc prin faptele și vorbele lor de fiecare zi, cât de copilărească este campania acelei nenorocite prese germane, care ridicolează și astăzi victoria Franței — când genunchiul învingătorului îi apasă pe grumaz; — cari fac „witzuri“ pe socoteala generalilor francezi, fiindcă în loc de a vorbi ca mândrii noștrii generali de falnica noastră armată și bătrânul Dumnezeu german, și-au exprimat

totdeauna cu simplitate, dar cu tărie, încrederea că libertatea nu va putea dispărea niciodată din lume, și au luptat pentru ea.“

Harden reamintește apoi compatrioților săi, cu câtă disperare au cerut Ludendorf și Hindenburg, în primele zile ale lui Octombrie, 1918, guvernului german de a trimite „imediat“ o ofertă de pace dușmanului, de oarece „armata germană nu mai poate rezista nici 24 de ore, ultima noastră rezervă de oameni fiind epuizată“.

„Rănilile și suferințele Germaniei“, — încheie omul care știe să spună adevărul în țara sa — „nu se vor tămădui atâta timp cât ea va fi călăuzită de ura stupidă, cât calomnia îi va servi de armă și atâta timp cât se va complăce în ignorarea firei adevărate a celorlalți și a sa“.

I. P.

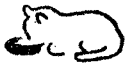
În localul muzeului industrial din Cluj, a deschis expoziție de obiecte etnografice Dl Orosz Endre, unger de origină și cetățean român. Păreții sint acoperiți cu belciuge, ciomege, trențe. În total, expoziția are cinci mii de variate adunături. Pentru ochiul profan opincile rupte care acopăr vre-o patru planșe, constituiesc desigur un haz. Asemenea și bătele de lemn pe cari se zărește câte un model de creștătură, clasificarea le împarte ca pe niște albumuri de mărci poștale. În care colecționarii își caută „capul de bou“, sau mania cutiilor de chibrituri, și a strânsului de nasturi. Pentru nepricepător desigur e impresia de gunoale orându-ite; iar pentru învățat prilej să se oprească.

Dl Orosz Endre e un simplu învățător într'o școală primară. Atât!... Și de douăzeci de ani, tăindu-și din bucățica de pâine pe care abia o poate cumpăra cu cea mai mizeră leafă din câte le dă statul, a călătorit în ceasurile libere culegând ici un lemn putred, dincolo o piatră sfărâmată mai încolo o treanță, sub bătaia de joc tăcută a țăranilor și nepăsarea autorităților. Și când vom

spune că hârburile și vechiturile adunate vorbesc, că pot chiar să vorbească mult, vom înțelege că „expoziția“ are o valoare pe care trebuie să o prețuim expertii; iar omul merită cel puțin un loc de conservator, sau o lefușoară grație căreia să adune, pentru stat, un material ce zilnic se pierde tot mai mult.

În hârburi zace o poveste — cea mai sfântă pagină de istorie, lupta dintre om și materie, luptă pe care o dă *idea*. Vechiturile se iluminează magic atunci când în ele urmărești gândul prin care s'a preschimbă forma. Ba mai mult, poți urmări naționalismul în aceste urme. O rasă a purtat un fel de opincă, alta altul. Comparația cu cu sandala romană și cu escarpinul modern, arată pentru gând drumul prefacerilor. În lemnul unui ciomag, ca pe o grotă preistorică, își scrijelește naiv păstorul turma, de capre negre — sau florile — oglindind astfel pentru veacuri simțirea lui de o clipă. Pe o furcă rămâne o dantelă de săpături în lemn de la flăcăul care a vrut infrumusețarea din iubire. Buciumul ne amintește timpul încare păstorii acestor ținuturi erau risipiți prin munți și nu se puteau vesti unii pe alții de cât astfel, sau cu focuri noaptea — ei care nu se reîntâlneau ca trib de cât în acele zile de primăvară în care își cumpărau soții! Filologia din frânturi de cuvinte scoate o preistorie. Același merit îl poate avea și etnografia pentru marile inteligențe care s'ar devota. O comparație adâncită și cu un spirit de observație de cu care azi ne întâlnim tot mai rar, ar aduce adevăruri menite să revoluționeze istoria, meditănd mai mult asupra acestor urme. Odată sperăm să avem fericierea a vorbi mal pe larg de problemele etnografice.

— a. m.

Congresul artiștilor, amânat a se ține la toamnă cu un deosebit fast, a stârnit oarecare valvă în cercurile artistice ardeleni. Fapt care a determinat pe dl Emil Isac, inspector al teatrelor din Transilvania și distins colaborator al mai multor ziare și reviste din țară și străinătate, să adreseze prezidentului Societății scriitorilor români o scrisoare deschisă în „Adevărul“.

În această scrisoare dsa întreabă ritos: care va fi atitudinea scriitorilor români acum și pe viitor față cu colegii lor minoritari: unguri, sași, ruși, evrei, bulgari și turci?

Așteptând împreună cu dl Emil Isac răspunsul urgent al interpellatului, fie-ne permis să facem o observație.

În scrisoarea sa Dl inspector al teatrelor din Transilvania e de părere „că prin ridicarea nivelului social al scriitorului român (ceea ce va trebui să fie cea dintâi preocupare a Congresului — N. R.) adaptându-l mediului civilizatoric al apusului, literatura română și-ar câștiga mai ușor accesul în străinătate.“

Poate dl Emil Isac să aibă dreptate. Noi am întreba pe dl președinte al Societății scriitorilor români, ce s'a făcut de către numita societate pentru a se pune stavilă disprețului tot mai crescând, manifestat de publicul român pentru orice producție literară românească, și apoi ne-am ocupa și de accesul ei în străinătate.

La 2 Iulie s'au împlinit șapte ani de la moartea aceluia ce a fost Emil Gârleanu.

Cine-și mai aducea fără aceasta amintire duosul scriitor moldovean, dispărut atât de tânăr! Pioșenia familiei și a câtorva credincioși prieteni i-au ridicat un moment memoria peste preocupările mărunte; câteva ziare au consacrat 15 rânduri cu un titlu, anunțând grăbit acel „Parastas pentru Gârleanu“.

Serviciul religios terminat, cel ce a scris »Din lumea celor cari nu cuvântă« a reintrat în obscură și liniștită lui odihnă. Dar „Bătrânii“ (singurul volum reeditat) „Cea dintâiu durere“, „Odată“ „Nuvelele“ lui „Din războiu“ și „Nucul lui Odobac“ stau ca o aspră muștrare celor ce se mulțumesc a le închide în rafturi prăfuite de Bibliotecă.

E acolo o literatură sinceră, o literatură neîntinată de cabotinismul parvenitismului. Scrisul onest al lui Gârleanu nu ar trebui ignorat nici de acei ce de abia au deschis ochii la o viață literară, nici de acei ce au trecut odată pe lângă el. Mai înainte de oricine însă Gârleanu n'ar trebui să fie uitat de editorii cari pierd bani și muncă cu „opere“ oferite gratuit. Tinere-

tului care se ridică lacom pentru slova românească, mai ales în noile provincii, trebuie să i se dea literatura nu maculatură, iar opera lui Emil Gârleanu nu trebuie să rămâie înregistrată numai în paginile seci de istorie literară.

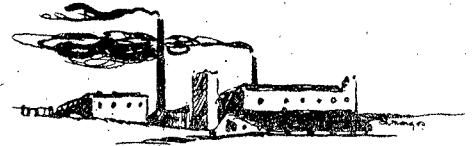

În „Enciclopedia Română“ a d-rului C. Diaconovich, a cărei valoare utilitară o recunoaștem fără rezerve, găsim următoarea explicație:

Consola se face din piatră, lemn fier și alte metale. (p. 913 vol. I.)

Nu ne pretăm la spiritul ușor, ce s'ar putea face pe socoteala acestei explicații, recunoscând d-rului C. Diaconovich o scăpare din vedere lesne de înțeles. Am ținut totuș să o relevăm, pentru a evidenția câtă temeinicie poate avea combateră părerilor unui renumit om de știință, cu autoritatea unui dicționar. — Cazul s'a petrecut la Cameră, unde dl Iorga a fost combătut de tânărul deputat Vlădescu pe chestiunea vechimei celui mai bătrân oraș din județul Teleorman.

D. I. C.

Demult, în răsfoirea fugară a gazetelor, cititorul nu mai e absorbit de cât de ultima oră politică, unde se denunță proaspete combinații de culise, și de reportagiile senzaționale din care află despre noi fraude sau mușamalizarea celor vechi. Mai interesează acolo încă scumpirea ori efinirea ciorapilor de mătăasă; ultima palmuială dela Cameră, concesiunea atelierelor C. F. R. sau ultimul film de cinema. Coloana ori sferul de coloană rezervat culturii, dărilor de seamă asupra unei conferințe, cărți, piese de Teatru sau expoziții, e ghemuită întotdeauna, undeva într'un colț vitreg, unde ochiul nu se oprește de cât în sala de așteptare a dentistului sau în adăstarea unui prieten neexact, la cafenea. Cum ziarul e oglinda preocupărilor noastre, și nu face altceva decât să se supună servil cererii publice; — curând și colțul acela va fi izgonit. Nu mai găsește lectori de cât liceeni, intelectuali îngropați în provincie și femei, cari așteaptă noaptea, singure, în pat,

intoarcerea soțului întârziat la club. De aceea încăpăținarea câtorva ziare de a da cât mai des un foileton de literatură, știință ori artă; de a publica recenzii unei cărți sau reviste, sau de a adăoga serbătoria, un supliment literar, — ia proporțiile unui adevărat eroism. E o timidă încercare de a forma publicul, în loc de a urma pasiv, preferințele.

A fost o vreme când toate ziarele din Ardeal, și multe ale regatului, cultivau foiletonul și rubrica închinată mișcării culturale, cu o îngrijorare de apostolat astăzi necunoscută patronilor ce cumpără și vând o gazetă, ca ori care altă marfă. Sunt douăzeci de ani, de când „România jună“, poate cea mai intelectuală și desăvârșită gazetă ce am avut cândva, a pierit brav, fără să isbutească a da o nouă orientare, nu numai publicului ci și presei ce-l alimentează. Calculăm că din cele treizeci și ceva de ziare, cărora le trimetem revista noastră însoțită de sumarul gata tipărit, nu se găsesc de cât șase ori șapte cari ne fac cinstea de a înregistra apariția fiecărui nou număr, care pentru noi, constituie de fiecare dată o nouă jertfă. Firește, sârăcia nu ne îngăduie a plăti inserția, ca acea care vestește sosirea unui transport de brânză.

Un apel publicat într'un ziar românesc din America, neaminteste din nou nepăsarea oficială. Se află acolo, expatriați din anii cei triști pentru românii ardeleni, câteva sute de mii de oameni cari și-au purtat țara cu dânsii. Călătorind în mizerabilele vapoare de emigranți, debarcați într'un continent cu viața precipitată și absurdă, cu edificii gigante, cu orașe monstruoase și stăpânite de nebunia vitezei și gigantismului Badea Gheorghe din Copșa și Pătruț al Națului din Săn-Martin ne par asemeni nu știu cărui vagabond de legendă, ce țara după dânsul singură avuție, o lădiță în care încuiase câte-va lopeți de pământ natal. Din fiecare scrisoare ce ne sosește de acolo, din fiecare rând al frumoaselor gazete acolo tipărite, străbate acelaș dor și îngrijorare de Țară. Nu și-au uitat graiul; au alcătuit de îndată societăți harnice de ajutor și cultură cu nume evocatoare de patrie; nu lasă să treacă o săptămână fără o șezătoare

unde se cântă și citește românește. Această încăpăținată dragoste de grai și pământ, va fi aducând fără îndoială, încă o desmintire ultrademocrației internaționale, care pe noi aceștia de acasă, ne cucerește zi cu zi.

Apelul amintit mai sus, cere din patrie cărți românești noi și bune. Librăria românească din New-York, și altele din alte părți, societățile și bibliotecile, nu mai au cărți de cât dintr'acele dinainte de război, și nu întotdeauna bine alese. „Au cumpărat lectorii nu ce au voit, ci ce au găsit“. Iar ce au găsit, vedem din catalogul „Bibliotecei române“ din New-York. Alături de edițiile desperechiate ale operelor lui Alexandri, Bolintineanu, Ghica, Coșbuc, Caragiale, Vlăduță, alături de 1000 de Doine, de frumoasele cărți ardelenesti de literatură populară, pe care nepăsarea vechiului regat nu le-a tipărit decât excepțional, alături de bine alese cărți de școală, sau de duioasele romane pentru copii și simpli, ca „Fata de la Cozia“ sau „Maria Putoianca“; — întâlnim și veninoasa marfă a unor anumite edituri din capitală: Călugărul Rasputin, Răzburarea ficiei Banditului, Isgonita în noaptea nunții și alte romane care se vând în fascicole, cu 10, 11, 14, 15 dolari „opera completă“, adică în valuta românească, 5, 6, 7, 800 lei. Cam excesiv pentru așa literatură.

Nu ne gândim prea mult la o intervenție pricepută a oficialității, ce are, dacă nu ne îndoim și obligația de a îngriji de hrana sufletească a românilor de aci și aiurea. Avem birouri de propagandă. În orice caz se devoră milioane în numele acestui basm. N'ar fi ceasul să ne amintim de propaganda ce se cuvine mai întâi printre românii lăsați pradă „răzburării ficiei banditului“ și „isgonitei în noaptea nunței“? Ne gândim însă la intervenția mai eficace a caselor de editură. Știm; nu au avut mână fericită. Dar se găsesc încă tipărite în ediții oarecum eftine, cărțile clasicele noastre și ale scriitorilor de seamă, de curând dispăruți sau în viață. Ar fi deopildă chiar „Biblioteca pentru toți“ cu tot disprețul de selecție cu care și-a tipărit broșurile, ar fi fosta bibliotecă „Minerva“ și „Căminul“ „Foile Volante“ tipărite de Viața Românească, și Clasicii „Minervei“ sau cărțile îngrijit alese și tipărite odinioară de Socec sau Sfetea, Toate

aceste cărți ar putea merge acolo, alături de biblioteca „Astrei“ și de cea populară a „Tribunei“ să alunge definitiv din rafturile librăriei „Călugărul Rasputin“ și aventurile lui „Scherloc Holmes“. Editurile ar găsi răul prilej, ca alături de mănoase afaceri, să facă astfel și o faptă bună, ispășitoare a multora, rele.

Există fără îndoială și în literatură îndestule Capod'opere de marele public ignorate. Mai multe chiar decât numără cataloagele bibliofililor. Iar această soartă a cărților cu celebritatea stinsă, e poate singura consolare a contimpiranilor întâmpinați cu indiferență de lectori. Le rămâne rezervată revanșa posterității. — „Ea trebuie să vină cândva“... Refle tam la aceasta citind câte-va reviste și cataloage, trimise nouă de editurile din Paris, cari au început tipărirea capod'operelor necunoscute, sau uitate.

Astfel, frumoasa ediție a lui Bossard care ne-a dat: *Memoriile Margueritei de Valois*; *Richelieu* de Tallemant des Reaux, *De Paris à Cythere* de Gérard de Nerval, *Scrisorile* lui Gui Patin sau *Omul Masină* al lui La Metrie. Dar acestea sunt cărți mai degrabă uitate, care și avuseseră cândva celebritatea, fuseseră tipărite în mai multe ediții, și sunt amintite în mai multe ediții, și sunt amintite în antologii și manualele de istorie literară. Sunt însă cărți — se pare fără pereche, — capod'opere, despre care nu s'a vorbit nici odată, care zac în rafturile bibliofililor sau antiquarilor necerțetate, ca acele faimoase Rembranduri sau Holbeinuri, descoperite în camera din fund a unei cârciumii, a fumate și cumpărate pe câțiva arginți, pe care numai întâmplarea le scoate târziu la lumină.

Intr'o anchetă de acum câțiva ani, în ajuțul războiului, cei mai de frunte scriitori contemporani fuseseră întrebați ce cărți ar alege, dacă împrejurările le-ar impune să nu poată lua cu dânsii decât câte-va. Răspunsurile de atunci nu au mai fost publicate în întregime; venise războiul cu alte preocupări.

O revistă bibliofilă, publică abia acum răspunsul lui Maeterlinck. Îl redăm întocmai, fiindcă ne întoarce la patru cărți cuminți pe care modernismul nostru le-a uitat demult, și fiindcă ne descopere o a cincea, fără îndoială, necunoscută și celor mai erudiți istoriografi literari. „Dacă ar trebui să fac undeva un exil mai îndelung — scrie autorul Mona-

Vanei — cinci cărți mi-ar fi nedespărțite: *Gândirile* lui Pascal, *Cuvântările funebre* ale lui Bossuet, *Fabulele* lui La Fontaine, *Caracterele* lui La Bruyère și mai ales, *Scrisorile către Lucillus* ale lui Seneca, traduse de Pintrel, un Champenois dintr'al 17 secol, înrudit cu La Fontaine; — și care a scris în franceza cea mai netă, mai directă, mai viguroasă, mai viril ritmată și mai savuroasă ce am cunoscut vreodată. Când ai citit câteva pagini, te'ntorci întotdeauna la dânsule."

Dacă înfrângerea lui Carpentier s'a bucurat de cea mai vastă publicitate ce am pomenit vreodată, în schimb descoperirea bacteriologului Herelle din Lille n'a interesat presa nici cât călătoria prințului nipon Hirohito. Totuși omenirea va avea de câștigat ceva mai mult pe urma experiențelor savantului din Lille decât ar fi avut de câștigat, dacă la al patrulea round, Carpentier nu rămânea Knockout.

Doctorul Herelle a descoperit microbii microbilor: *Bacteriophagum intestinalis*, mâncătorii de microbi, care lucrează de zece mii de ori mai puternic decât cel mai energic antiseptic cunoscut. În memoriul prezentat *Pressei medicale* din Paris, bacteriologul francez, arată că acești paraziți ai microbilor, cari pot fi cultivați după voie, întră în interiorul unei bacterii, se înmulțesc vertiginos, secretă diastase lytice (substane dizolvante) până când bacteriile crapă, lăsând germeii în libertate pentru a se transmite la altă bacterie și așa mai departe. Experiențele au fost încoronate cu succes, față de bacilul desinteric; 7 cazuri grave, după ce au absorbit 1 cm. cub. de Cultură bacteriophagă, au intrat în 24 ore în convalescență.

Astfel s'ar explica și vindecările inexplicabile de până acum, care depășesc adeseori prevederile medicale. În organism se dă o adevărată luptă între bacteriile patologice și ultramicrobul bacteriophag. Dacă adaptarea la bacteriophage se face la timp, pacientul intră în convalescență, dacă e prea târzie bolnavul sucombă. Experiențe s'au repetat și cu alte cazuri, în curând vom avea un vaccin care să lupte contra desinteriei, tifosului, paratifosului, pestei bubonice, și poate altor boale la care nici îndrăznim încă în pesimismul nostru a gândi. Iată ce recrează de matchuri și Knockouturi.

Academia Franceză premiind *Atlantida* lui Pierre Benoit în 1919, cu marele premiu al romanului, a avut o inspirație nefericită. Pierre Benoit, s'a dovedit a fi un mare reclamagiu, un romancier de a doua mână, un cleptoman literar și în sfârșit pur și simplu un farsor de o tristă speță. Lăsăm la o parte învinuirea — primă — de plagiat. *Atlantida* s'a descoperit a fi simpla parafrază a unui roman englezesc, iar acuzația de plagiat a pornit dela însăși autorul expropriat. Au urmat atunci interviuri, comunicate, reportajii cu fotografia premiatului a ademieii și — (Cuidată mentalitate a veacului), — romanul a avut print. 'aceasta mai ales un succes nebun. A trecut de a doua sută mie. Ceace s'a realizat cu cărțile lui Anatole France, numai după patruzeci de ani de celebritate. Se întâmplă însă că în ultimul roman, *Le Lac Salé* care e o indetul de nesărată și cinematografică povestire din viața morimnilor; să se descopere alte dovezi precise de plagiat. Profesorul Brazier din Dijon, a întâlnit în mijlocul unei pagini, 20 de rânduri, care păreau adevărată literatură, și print'aceasta distonau suspect cu marfa proprie a dlui Benoit. Rândurile au fost regăsite întocmai copiate, din *Chose Vue*, uitata operă a lui Hugo.

Până aci încă nimic prea curios. Exproprierea literară, integrală sau parțială, e o tradiție veche. Curioasă cu desăvârșire e însă apărarea autorului. Ea face pereche cu cea dintâi pledoarie, după cea dintâi acuzație de plagiat. Atunci, când eră vorba de „*Atlantida*“, Benoit s'a apărut invocând neșunoștetea limbei engleze, în care a fost publicat romanul expropriat. S'a dovedit apoi că romanul fusese tradus în franceză cu 15 ani înainte de apariția *Atlantidei*, și învinuitului i-a rămas numai apărarea mai slabă, că „n'a știut de existența acestei traduceri“. Fiindcă de astădată nu mai putea spune însă că n'a cunoscut limba lui Victor Hugo, din care a pescuit cu generozitate, autorul Lacului Sărat, se apăra, spunând, că a pus ici, colo, fraze și pasagii din marii scriitori francezi, fiindcă fusese învinuit că s'rie prost. A voit să întindă astfel

o cursă criticilor, spre a-i sili să găsească prost scrisul lui Hugo, Flaubert, Stendhal, etc. Ridicolul acestei apărări nu mai are nevoie de comentariu. Dar romanul se vinde în schimb cu succes. Citim în vitrina librăriei, că o ajuns la a 27-ea mie. E și explicabil, lectorul are prilej să citească dintr'o dată, douăzeci de autori, în mozaicul dlui Benoit, unde personal n'a pus decât atât cât trebuie pentru a face un roman prost cu materialul durabil al altora.

Carpentier ori Dempsey! Două luni ne-a obsadat această întrebare, repetată zi de zi în coloanele ziarelor franceze, cu un lux de imagini, de anecdote, de detalii, de senzațional găunos, căroră cu greu am fi putut rezista. Carpentier ori Dempsey! Bărbierul săpunindu-ți barba, chelnerul servindu-ți swartzul, nevasta acasă între două dizertații asupra crizei servitoarelor: în tren, în tramvai, la colț de stradă, pe sala pașilor perduți, pe scările redacției, pretut unde ni întrebarea ne-a sfredelit urechile, cu o stupidă obsesie, din ce în ce crescândă și ernevantă, ca un refren de cântec din acele ce bântue orașele la fiecare doi-trei ani; sau ca o chinuătoare halucinație din povestirile fantastice ale lui Poe; care sfârșesc cu crimă. Mărturisim: înfrângerea și nasul turtit al lui Carpentier, ne-a răzbunat deplin. Am respirat ușurați. Francezii amenințau să devie cu desăvârșire nesuferiți, cu această senilă patimă de matchuri și chmpionate.

Să recapitulăm.

Cele mai grave cotidiene, ca „*Le Temps*“, bunăoară, nu s'au sfiit să ne întreție zilnic, în coloane ce egalau acele asupra războiului din Asia Mică sau cele asupra crizei din Anglia, — despre ultimul buletin al formei în care se afla Carpentier, despre nevasta sa, despre pruncul său de țată care va fi firește campionul de mâine, despre greutatea, circumferența, vârsta, înălțimea, bătăturile, dantura înlocuită, croitorul, angajamentele, amicii, hazurile, inteligența și chiar geniul lui Carpentier. Reviste și cotidiene, care n'au avut de jertfit un colț de coloană, pentru a pune acolo fotografia lui Branly sau a săracului său laborator genial; ne-au obosit două săptămâni cu ilustrațiile de câte o jumătate de pagină în care se lăfăiau fotografiile dlui

Carpentier, dnei Carpentier, tânărului, prunc Carpentier, cătelului dnei Carpentier, etc. etc.

Centenarul lui Napoleon a consumat mai puțină cerneală. Al lui Flaubert, Baudelaire, aniversările lui Verlaine, Keats, Dante, nici atât. Și ce lux de amănute. Trei sute de reprezentanți ai gazetelor, arena construită pentru 93 mii de spectatori, un milion jumătate de dolari, încasați, premii de 300 și 200 mii de dolari, servicii de informații special organizate, telefon și telegrafie fără fir, treizeci de fire telegrafice pușe special la îndemâna gazetelor americane, aeroplane și automobile, serviciu pentru a transmite Europei într'un minut și 44 secunde rezultatul matchului. Vechiul continent, și Franța atâtor talente și genii pe care dela Greci încoace nu le-a mai numărat nici un neam al omenirii, se mistuia într'o înfrigurare asemeni celei care pasionase odinioară Bizanțul hipodromelor. Pumnul lui Dempsey, a întors Europa, la bătrâneștele-i îngrijorări. „Beguinul” Franței pentru Carpentier se va potoli. Ar fi prea trist altfel.

În seara când Bulevardele Parisului tixite de lumea în așteptarea rezultatului, întrerupseseră circulația, Dna Curie sosită din America scobora din tren întâmpinată abia de o duzină de prieteni. Spre locuința modestă a trebuit să ocolească pe străzi mărginașe; — „parce qu'elle n'aurait pu que difficilement traverser sur les boulevards une foule qui n'y était point pour elle” — mărturisește rușinată însăși o gazetă pariziană.

Mărturișiți dacă nasul turtit al lui Carpentier, nu vă răzbură?

Conceptia scenică, a lui Reinhardt e în declin. Berlinul e departe de entuziasmul ce l-a stărnit odinioară fiindcă în „Visul unei nopți de vară”, maestrul fără pereche al scenei și decorului prodigios: plantase pe scenă adevărați arbori înfrunziți. Teatrul modern în Germania, Austria, Danemarca, Polonia și Cehoslovacia, se întoarce la decorul strict, care să nu distragă atenția spectatorului.

Schauspielhaus din Berlin, a reprezentat *Wilhelm Tell* și apoi *Richard III*, în aceste condiții, stărnind entuziasmul publicului. La Dresda, „*Scorpiu imblânzită*” s'a jucat fără nici o punere în scenă; o pancartă anunța la fiecare act decorul absent. Cu aceasta se cade

dela o extremă la altă. Dar noul curent, sobru și rezemat pe talentul interpreților, în loc de costisitoare efecte teatrale; va da fără îndoială rezultate fericite. Lunecat pe panta de astăzi, teatrul a devenit o industrie din care adevărata artă e alungată, și regisorul cucerește publicul cu efecte inferioare, concurând cinematograful și dispensându-se de talentul real al artiștilor.

Criza literară din Italia devine din zi în zi mai acută. Revistele se urmăresc cu atenție una pe alta și nu pierd ocazia niciunui număr de a recunoaște criza în decadența tot mai evidentă a vechilor cadre literare. Nume noi în literatură nu apar, și când se ivește ici colo câte un timid începător, curiozitatea și mirarea depășește aceleași manifestațiuni la copii surprinși pe neașteptate de un eveniment domestic banal: nașterea mățișorilor sau ai cățelușilor.

Numai literatura filosofică nu suferă. Din potrivă s'ar părea că e în epoca de grandoare.

Beletristica se alimentează mult din literatura străină. Astfel au apărut de curând traduși Andreieff, Unamuno, Keller, Dostoievski, Tolstoi, Avertcenko, Cehov, Stevenson, Claudel, Hoffmann, Duhamel, Villiers de l'Isle Adam.

Precum se vede literatura rusă e cea mai căutată.

Societatea scriitorilor belgi și revista *Le Tyrse* au organizat o emoționantă comemorație a scriitorilor belgi morți în războiu.

Și mica belgie a găsit de unde comemora memoria unui P. H. Devos, autorul romanelor „Un Jacobin de l'An CVIII” și „Mona Lisa”; poetul L. Boumal, muzicantul Georges Antoine, tot atât de muzician cât și poet, și alții mai tineri ca Paul Magnette, Leon Sommerhausen, Georges Fisse și Georges Haumont.

La noi mormântul lui Săulescu nu-l cercetează nimeni.

Primum: «Membrii comitetului societății astronomice și științifice »Urania» din București au hotărât să dea ființă unei reviste, rare va fi botezată «*Muza Cerului*». Popularizând astronomia nămita revistă se va mai ocupa și cu

diferitele chestiuni științifice, literare, educative, culturale, etc., și va fi destul de interesantă pentru oricine. Cu această ocazie, neobișnii amatori ai științei vor mai continua și cu apariția înainte a *Bibliotecii »Urania»*, care a fost întreruptă cu ocazia războiului. *Cititorii interesați vor găsi amănunțele la timp prin ziarul românesc.*»

Cărți.

Alexandru Vitianu — *Iubire pentru iubire*. Constanța. Prețul 6 lei. În depozit la „Cartea Românească”, București.

Alexandru Vitianu — *La ferăstrău mea cu gratii* (Notele unui prizonier) — Cernăuți. În depozit la „Cartea Românească” București. Prețul 2 lei.

Const. I. Stoica — *Insemnări din zilele de luptă*. București. Prețul 10 lei.
Sarina Cassvan. — *Carnavalul vieții*. Ed. Socea, Buc. 5 lei.

Reviste.

„**Cele trei Crișuri**”, revistă de cultură. Oradea-Mare. An. II. No. 12. Prețul 3.50 lei. Abon. anual 70 lei.

„**Junimea**”, revistă pentru literatură și artă. Cernăuți. An. II. No. 2. Prețul 3 lei. Abon. anual 36 lei.

„**Transilvania**”. An. LII. No. 5 și 6. Sibiu. Câte 10 lei.

„**Viața Românească**”. An. XIII. No. 5. Iași. Prețul 10 lei. Abon. anual 100 lei.

„**Ideea Europeană**”. An. III. No. 69. București. Abon. anual 40 lei.

„**Revista Sănătății**”. An. I. No. 4. Cluj. Prețul 5 lei. Abon. anual 50 lei.

„**Arhiva**”. An. XXVIII. No. 1. Organ al societății istorico-filologice din Iași. Abon. anual 100 lei.

„ARDEALUL”

INSTITUT DE ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMA

≡ CLUJ ≡

STRADA MEMORANDULUI No. 22

TELEFON-NO. 51.

Primește spre tipărire gazete, foi, reviste și tot felul de broșuri, opuri literare, cărți școlare în editură proprie și în editura autorului.

PROSPECT

Camera de Comerț și Industrie din Cluj pe baza ordinului No. 7586/921. Min. Com. și pe lângă protectoratul Ministerului de Comerț cu colaborarea Camerilor de Comerț și Industrie din Ardeal, Bănat și celelalte ținuturi alipite precum și a celor din vechiul Regat, aranjează în Cluj un

TÂRG DE MOSTRE

care se va ținea dela 15 Iulie până la 15 August 1921.

Pentru pregătirea și rezolvirea tuturor afacerilor privitoare la scest târg s'a înființat pe lângă Camera de Comerț și Industrie un birou special industrial: Biroul Târgului. La târgul de mostre sunt toți cei interesați invitați de către

CAMERA DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE

Însemnătatea târgului de mostre. La târgul de mostre vor fi espuse exclusive numai acele produse de fabrici, de mână, economice și industriale cari se pregătesc, se prelucreează sau să transformă pe teritorul României.

Pe lângă însemnătatea economică și culturală târgul mai are o însemnătate deosebită, că pune la vedere comercianților și în genere consumătorilor toate ramurile industriei interne.

Se vor căpăta astfel de mărfuri ușor cari până acum nu au fost pretutindeni cunoscute.

La târgul de mostre printr'o grupare a mărfurilor de aceeași branșă se va putea ușor constata superioritatea sau inferioritatea onora din ele, ceace ar fi un indemn la intensificarea și bunătațirea producției.

Târgul de mostre are influință asupra formării prețurilor.

Târgul de mostre are și însemnătatea de a încuraja industria, fiindcă forurile competente pe baza experiențelor câștigate se vor convinge, calitatea căror mărfuri ar trebui să fie îmbunătățită și cari produse sunt acelea cari se pot, ba chiar este necesar de a le spori.

Durata târgului de mostre. Târgul de mostre se deschide la 15 Iulie 1921 la 10 ore a. m. și durează până la 14 August 1921 la 6 ore seara.

Transportarea mărfurilor și aranjarea lor trebuie efectuată dela 1 Iulie până la 10 Iulie.

Târgul va fi deschis zilnic dela ora 9 până seara la 6 și 1/2. Biroul târgului își rezervă dreptul de a face comerț liber cu mărfurile espuse, în ultima săptămână a târgului, cu acea menținere, că mărfurile vândute nu se pot duce de acolo până la sfârșitul târgului.

Demontarea și transportul se va incepe cu 15 August, dar necondiționat până la 19 August trebuie se fie terminate.

Locul târgului de mostre. Grupul edificilor și spațiul liber a colegiului reformat din Cluj (între Str. Cogălniceanu și Str. Avram Iancu) pe cum și localitățile cari stau la dispoziție: sale, hale și curți închise, cu o suprafață aproape de 5000 m². Târgul este deci înlăuntrul orașului și din centru se poate ajunge în câteva minute.

Gruparea. Produsele industriei care ajung la târgul de mostre, se vor aranja în grupele următoare:

I. Mărfuri de fier și metale, diferite recvizite, echipamente de pompieri, recvizite sanitare și articole tehnice.

II. Mașini, articli electrice, vehicole și cântare etc.

III. Industria de piatră, sticlă și porțelan, și produse de cheramit.

IV. Edificare, materiale de edificare, materiale și echipamente de edificare repentină.

V. Mărfuri de lemn, produsele industriei lemnului.

VI. Mărfuri de piele și hârtie, arte grafice, recvizite de fotografiat, articole de lux și juveliere.

VII. Mărfuri impletite și țesute, lucrări de tapețieri, blăni, îmbrăcăminte și articole de gală.

VIII. Articole de alimentație și consumație.

IX. Grupul chimic.

Afară de grupele acestea vor ajunge în grupe separate produsele industriei casnice economice și industriale.

În interiorul unui grup va fi dătătoare de ton aranjarea după branșe.

Însinuarea și distribuirea locurilor. Producții cari expun la târgul de mostre să pot însinua pe imprimata alăturată la aceste instrucțiuni. Tot pe aceasta își vor însinua con-

ținea la locul de expoziție. Biletul de însinuare trebuie punctual complectat și trimis cel mai târziu până la 20 Iunie a. c. La târgul de mostre numai cu obiectele însinuate să poate lua parte. Obligamentul de a putea ținea precis termenele fixate și complectarea corectă a imprimatei este de mare importanță, fiindcă fără de acestea biroul de târg nu poate corespunde scopului.

Spațiul, camera separată și halele comune, în genere toate localitățile unde vor fi mărfuri așezate sunt uscate și luminoase. Toate locurile vor fi prevăzute cu mese și rafturi, dacă partida dorește.

Pentru locul ocupat se va solvi biroului de târg o sumă tarifală care va fi în proporție cu calitatea și mărimea locului.

Taxele sunt următoarele:

Un m ² în curte	Lei 100
Un m ² în săli	Lei 200
Un m ² în camera separată	Lei 300

Pentru mese se plătește pe metri lungimea, iar pentru rafturi pe bucată conform dispozițiilor târgului. Pentru scaune să plătește separat.

Condițiunile de plată. Plățiile taxelor trebuie să se facă odată cu însinuarea. Biroul de târg avizează pă însinuantul despre eliberarea locului.

Însinuantul este obligat a plăti taxele indiferent dacă va ocupa locul sau nu.

Transportul. Proprietarul va trebui să se îngrijească despre transportul mărfurilor sale atât la Cluj cât și retur, este de a se marca precis pe expediție pe cum și toate celelalte lucrări s'ar recere în oraș, dela gară până la scena târgului de mostre și de aici iarăș la gară, de sine înțeles este de marcat și păstrarea materilor de impachetare. Cu înmagazinarea mărfurilor să ocupă biroul târgului care la tãmpul său va încredința o firmă de spedito, care firmă primește totodată și transporturi pe tren până la Cluj și retur dacă la timp va primi încredințarea dela partidă.

Asigurare. Pe durata târgului de mostre adecă dela data transportului la Cluj până la transportarea dela Cluj toate articolele și produsele industriale sunt a se asigura contra incendiului. Asigurarea se va face de cătră vre'un institut de asigurare pe baza avizului biroului de târg, care institut la dorință, se angajează și la diferitele ramuri ale asigurării. Asigurarea contra incendiului este obligatoare.

Instalațiunile. Biroul de târg, la dorința însinuată de vreme, să îngrijește de introducerea pe locul eliberat a apei, gazului și luminei electrice.

Reclame. Fiecare proprietar are dreptul pe locul lui eliberat, de a folosi reclame după plac, cu condițiunea că biroul de târg, și-a dat învoirea anterioară. Despre alte reclame decide regulamentul târgului.

Catalogul. Biroul târgului editează un catalog care servește de conducător. Datele menite acestui catalog, fiecare în înțelesul lui propriu să le complecteze punctual în punctele 1, 2, 4, 5 și 6 ale biletului de însinuare.

De redactarea catalogului precum și de publicarea reclamelor să îngrijește biroul de târg prin institutul „RECLAMA” (piața Unirei 4).

Regulamentul târgului. Prin înaintarea biletului de însinuare cel însinuat este subordonat regulamentului de târg și totodată legilor și ordonanțelor în vigoare.

Circulația de oaspeț. Biroul de târg să îngrijește de cartiruirea persoanelor sosite la Cluj în legătură cu târgul de mostre. Cei cari doresc a călători la acest târg să avizeze biroul de târg cu o săptămână înainte despre ziua sosirii și durata întreținerii.

Aranjamente speciale. Poliția, serviciul pompierilor și poșta vor avea biroul în loculul târgului.

**FABRICA DE AGRAFE
ȘI PIEPTENI
DIN ORADEA-MARE**

Oradea-Mare, Str. Clojului.
Singura întreprindere
mai mare în România,
unde se pot procura
în cantități mari ori-ce
forme de pepteni și ag-
rafe de celuloid, gafa-
lită și coarne

Vânzare numai pt ru engroșiși.

Daniel Zauderer

ORADEA-MARE
Strada Nicolae Iorga 1.

Mare depozit de stofe fine
din străinătate, cu prețurile

:: cele mai convenabile ::

8-2 2

**SELMANN
ȘI ULHMANN**

MAGAZIN DE FERERIE
(VASKERESKEDÉS)

ORADEA-MARE

PIAȚA MIHAI VITEAZUL No. 8
(Nagypicz-tér)

6-4

2-

Frații
Feldheim & Co.

Mare magazin de articole
de dantelărie, mărun-
țișuri și mărfuri
de Nurnberg

Telefon 10-60 Telefon 10-60

Oradea-Mare

12 Piața Mihai Viteazul 12

ADOLF WECHSLER & Co. S. P. A.

Mare negustorie de coloniale,
delicatese și fructe sudice.
Aparate speciale pentru
prăjit și măcinat cafea.

ORADEA-MARE, STR. MIHAI VITEAZUL 21

Iosif Sonnenfeld iun.

Oradea-Mare, Str. Kossuth L. No. 1
Tel. 735 (Palat Vultur negru) Fondat 1834

Mare magazin pentru pipe de
spumă, instrumente muzi-
cale, arme și rechizite
de vânat

3-2

2

1-2 SUCCESORUL LUI
ANTON JANKY

Băcanie
coloniale și delicatose
CASĂ FONDATĂ ÎN 1815
Oradea-Mare

FRANCISC WALLERSTEIN
SUCCESORII:
DANIBERG ȘI WALDNER

Mare magazin
de mobile

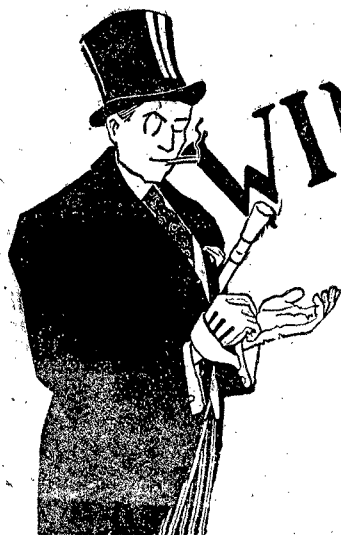
Inițiat în 1896 Telefon 458
Oradea-Mare, Strada Nicolae Iorga 19

Cafeneaua „Minerva”

(fostă „Vulturul Negru” Fekete Sas)
A fost din nou modern și luxos
aranjată. Loc de întâlnire fami-
liare pentru înalta societate
Orăzeana.
Oradea-Mare, Piața Unirii (Szt. László-tér)

5-2 Vizitați
LOYD CAFE

Serviciul prompt și curat
Seară concert
Oradea-Mare

WINDSOR

PROPRIETAR: L. CONSTANTIU
C. VICTORIEI 76
BUCUREȘTI

NOUȚĂȚI

Mătăsuri și Zefiruri

engleze

Pyjamae, Gulere

Pălării de Pae